филателистички гласник

година IV
март
2016

часопис за теорију и праксу филателије
e-mail: filatelisticki.glasnik@gmail.com
цена: 350 динара

14

САДРЖАЈ

Уводник 3

Нова књига: Serbian Military Postal System in Exile 1916 – 1918. 4

Штампање редовних марака у Републици Српској [4] – Зоран Р. Бошковић 5

Српски ратни заробљеници и интернирци у логорима Централних сила 1916 – 1918 [3] - Заробљенички логори у Аустрији – Миодраг Вуковић 10

Заробљенички логори у Немачкој – допуна 18

Поштанске марке и политика националне заступљености [9]-доц. др Вида Зеи.. 19

Преписка ратних заробљеника и интернираних лица из Србије, посредством Међународног комитета Црвеног крста [11] – Војислав Беговић 23

Преглед издања Поште „Србија“ септембар 2015-фебруар 2016 35

Тиражи редовних марака са мотивима заставе, грба и манастира Жича у периоду јун 2006 – децембар 2014 38

Двострука окупација Новог Пазара? - проф. др Милан Радовановић 39

Позориште и филателија [4] 47

Три издања ФНР Југославије с мотивима из привреде: „Привреда“ (I), (II) и (III) [1] – Младен Вилфан 50

Занимљивости: Обична војничка карта – историјски извор 62

Преглед персонализованих поштанских марака издатих у 2015 63

Јадранска стража у развоју туризма на приморју – Саша Недељковић 65

ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ ГЛАСНИК

Часопис за теорију и праксу филателије

Ставови објављени у текстовима појединих аутора нису нужно и ставови редакције, тако да не сносимо одговорност за евентуалну штету насталу њиховим објављивањем.

Право коришћења: Чланци објављени у „Филателистичком гласнику" могу се даље објављивати искључиво уз сагласност аутора. Делови чланака могу се објављивати уз обавезно навођење потпуне референце и уз поштовање ауторских права аутора и издавача.

Излази четири пута годишње:
20. март, 20. јун, 20. септембар и **20. децембар**

Издавач и одговорни уредник: **Владимир Милић**

Сарадници: **Војислав Беговић, Миодраг Вуковић, Милан Радовановић, Младен Вилфан, Зоран Бошковић, Вида Зеи, Саша Недељковић и Угљеша Стефановић**

Лектор: **Јулка Симовић**

Дизајн и графичка обрада: **Владимир Милић**

e-mail: **filatelisticki.glasnik@gmail.com**

Штампарија: **Instant system, Црнотравска бб, Београд**

На задњој корици:
Факсимил извештаја комисије која је надзирала штампање новинских марака, поднет министру финансија по завршетку првог штампања 26. априла 1866. (Извор Миодраг Вуковић)

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
656.835.91.(497.11)
ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ гласник : часопис за теорију и праксу филателије / одговорни уредник Владимир Милић. – Год. 4, бр. 14 (март 2016)- . – Београд : Владимир Милић, 2013-. -21 cm
Тромесечно
ISSN 2334-7147 = Филателистички гласник (Београд. 2013)
COBISS.SR-ID 196133132

Journal Philately Theory and Practice

Articles in this issue of "Filatelisticki glasnik" do not necessarily reflect the opinion of the Editorial

Articles in this journal, unless otherwise stated, may be reproduced with authors permission only.

Published four times a year:
20th March, 20th June, 20th September and 20th December

Publisher and Editor: **Vladimir Milic**

Contributors: **Vojislav Begovic, Miodrag Vukovic, Milan Radovanovic, Mladen Vilfan, Zoran Boskovic, Vida Zei, Sasa Nedeljkovic and Ugljesa Stefanovic**

Lecturer: **Julka Simovic**

Design: **Vladimir Milic**

e-mail: **filatelisticki.glasnik@gmail.com**

Printed by: **Instant system, Belgrade**

Price: **4 EUR + postage**

Image on the back cover:
Facsimile of Committee report following completion of the first printing of newspaper stamps with the coat-of-arms design, submit to the Minister of Finance (Source Miodrag Vukovic)

ISSN 2334-7147

УВОДНИК

У хронологији јавног поштанског саобраћаја у Србији, 1866. година је најбогатија догађајима. Као филателисти подсетићемо се да је пре 150 година (13. маја 1866. године по н. к.) Кнежевина Србија добила прве поштанске марке. „Филателистички гласник" ће стручним прилозима током целе године обележити ове велике датуме Поште и Филателије.

У Београдском клубу филателије срећем људе који за потребе истраживања савремене историје, културе и уметности набављају марке и други филателистички материјал. Резултат тога је да се последњих година могу видети изложбе које у својим поставкама нису филателистичке, али приказују и филателистички материјал. То показује да „територија" филателије није оганичена само на колекционаре. Самим тим ствар не изгледа безизлазна. Ипак, масовност је точак – замајац филателије, а она недостаје. Да ли ће се ту нешто променити, у смислу опоравка, тешко је предвидети.

Недавно, у издању филателистичког друштва „Бања Лука", из штампе је изашла књига „Фалсификати у филателији Босне и Херцеговине 1879-1918" аутора Ђорђа Радичевића. Када се дугогодишње сакупљачко и експертско искуство преточи у књигу, као што је то случај са овом књигом – приручником, онда је то сигуран знак да пред собом имамо живо аналитичко штиво, примењиво у сталној потреби сакупљача да проверавају оригиналност материјала који поседују или набављају. Књига је приређена са паралелним текстом на српском и енглеском језику. С наше стране, препорука филателистима да је набаве и прочитају.

Часопис Fakes, Forgeries & Experts (излази од 1998. године) наметнуо се као назаобилазан у информисању о фалсификатима. У припреми је број 19 који ће потписати нови уредник г. Винсент Хоубрехт, члан AEP, FRPSL и AIJP, администратор Белгијске академије и истакнути познавалац филателистичке литературе.

Правилик за излагање илустрованих поштанских карата (разгледница) на ФЕПА изложбама (нова такмичарска класа) усвојен је на Конгресу FEPA у Атини 15. новембра 2015. Најављено је да ће после искустава у примени овај правилник бити предмет разматрања на FEPA Конгресу 2018. Иначе, Правилник ће се примењивати на свим изложбама под покровитељством, са подршком или признавањем FEPA. Конгрес FEPA 2016. год. биће одржан 30. априла у португалском граду Виана до Кастело.

У организацији Филателистичке федерације Румуније и Друштва за максимафилију „Др Валериу Неага", у граду Сибиу, од 3. до 5. септембра 2015. године одржана је Национална изложба максимафилије са међународним учешћем SIBIUMAX 2015. Приказано је педесет седам изложака из Румуније, Луксембурга, Канаде, Кипра, Данске, Француске, Италије, Молдавије, Србије и Шпаније.

ГОДИНА ЈУБИЛЕЈА ВОЈНЕ ПОШТАНСКЕ СЛУЖБЕ У СРБИЈИ 1876 – 1916 – 2016

У част оним безименим прегаоцима чија имена нису ушла у историју, Филателистички гласник најављује књигу:

Српски војно–поштански систем у изгнанству 1916 – 1918

Serbian Military Postal System in Exile 1916 – 1918.

Књига је написана на основу око 950 сачуваних службених докумената ПТ Одељења Врховне команде и Главне војне поште из Војноисторијског института у Београду, који раније нису објављивани, као и на основу увида у неколико хиљада карата, писама и других поштанских објеката из неколико највећих и истраживачки најквалитетнијих збирки.

Први део књиге обрађује историјат, развој и опрему српских војних пошта и поштанских цензура у изгнанству, њихов борбени распоред и линије комуникација, поштанске мапе, шеме и табеле.

У другом делу књига се бави детаљно и систематски обрађеним филателистичким последицама васкрснућа српских војних пошта 1916 – 1918 уз исцрпне илустрације.

Издање на енглеском језику ускоро излази из штампе, док је издање на српском језику у припреми.

Све информације путем елетронске адресе: filatelisticki.glasnik@gmail.com или у клубу филателиста у Београду.

Зоран Бошковић

ДОШТАМПАВАЊЕ РЕДОВНИХ МАРАКА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ [4]

У Филателистичком гласнику број 11 (када је почео приказ о штампи редовних марака у Републици Српској) наведено је да од 2009. године долази до видних промена у штампању и доштампавању марака. Присутност филателиста огледа се у предлозима да се свака нова штампа јасно разликује од предходне. Било да је у питању штампа у истој или некој наредној години. Како то изгледа у 2009. години и после до 2013. пратимо кроз редовна издања: Дивље животиње и Мирослављево јеванђеље.

ДИВЉЕ ЖИВОТИЊЕ РС

Прво редовно издање марака са мотивима „Дивље животиње РС" [12] пуштено је у промет 15.04.2009. године. Серија се састојала од три марке каталошки број К 457 – К 459 [13], Michel број 458 I A – 460 I A. Посматрамо само једну марку из серије јазавац (Meles meles) вредности 0.20 КМ. Аутори марке су Божидар Дошеновић и Небојша Ђумић. Штампа је вишебојни офсет, штампарија „Глас" у Бањалуци [14] што пише у доњем десном углу на самој марци. Назив папира је Муфлеп 100 грамски како наводи Горан Бараћ у Колекционару. Заправо је јарко бео, изразито гладак са високим сјајем [15]. Гума [16] позади је бела мат.

---

[12] У Републици Српској од 2009 до 2012. године редовне марке са мотивом дивљих животиња изаћи ће три пута (три серије редовних марака). У 2009. години (3 марке: јазавац, веверица и лисица), у 2010. години (4 марке: јеж, дивља свиња, вук и медвед) и у 2011. години (4 марке: зец, ласица, видра и рис). Од 11 наведених марака на тему дивљих животиња РС само 3 марке биће доштампане. Јазавац исте 2009. године, а видра и рис 2012. године.

[13] Ознака са К (број) значи да је каталогизацију марака урадио Горан Бараћ у часопису Колекционар, издање ФД Бањалука који је наведен у литератури. То је уједно најбоља каталогизација марака Републике Српске због званичних података добијених од Поште Српске. Каталог Поште Српске каталогизира издања само закључно са 2007. годином.

[14] Штампарија ГЛАС из Бањалуке добија посао штампања марака од 28.02.2008. године К 417 до 23.04.2009. године К 461. Michel од броја 416 до броја 465. Дошло је до промене штампарије ради проблема са понудама.

[15] Овакав папир се некада звао сатиниран или од филателиста назван „креда" кредаст папир иако је проценат креде на марци јако мали.

[16] Каталози (домаћи или страни) неће давати податак о каквој је гуми реч. Једноставно сматра се да марка позади није занимљива због тога што је гума променљиви део марке. Приликом прања губи се. Ипак модеран тренд сакупљања нежигосаних марака и њу увршатава у један битан елеменат посебности марке. Једино З. Шафар у својим каталозима посвећује пажњу гуми. Нажалост без провере на материјалу са доста преписивачких грешака.

Зупчање [17] је наведено као чешљасто 13 ¾ (?) То је погрешан податак јер са два извршена мерења (зубомери различитих произвођача) јасно показују меру 13 (14 x 15 рупа). То зупчање наводи и Michel каталог (страна 293). Под УВ лампом добија се реакција у виду јаког сјаја што је у овом случају битно. Табаци су од 100 марака (10 x10). Тираж 50.000 комада. Све ово односи се на I штампу.

Друго штампање (II) марке са мотивом јазавац пуштено је у промет 10.12.2009. године. Горан Барађ у часопису Колекционар ову марку каталогизира као нову марку и даје јој каталошки број K 485. Није дао неки конкретан податак по чему се ова марка разликује од предходне. Борис Влајнић пише да је марка II штампе у нешто светлијој нијанси боје (разлика у колориту слике је очигледна) и као главну разлику наводи да је штампана у штампарији Форум Нови Сад. То и пише на самој марци у доњем десном углу. Битно је навести да се овде први пут код редовних марака на доњој маргини испод марке код поља 100 у сваком табаку налази арапска цифра „2". Висина цифре је 3 mm. То је заправо ознака штампе која је иницирана од стране филателиста. Тираж доштампане марке је 400.000 комада. Дакле могући број марака са маргином код поља 100 је 4.000. Довољно за све филателисте специјалисте (слика број 23).

Код II штампе папир је исто бели али тамнијег интензитета (када се марке преклопе онда се то јасно види), гладак са високим сјајем. Гума позади је полусјајна. Зупчање је чешљасто 13 ¾ (15 x 16 рупа) како и пише у Колекционару и Michel каталогу. Michel број 458 II C. Под УВ лампом реакција на марку је слаба, нема онај сјај као код I штампе. Можемо да закључимо да код штампи има неколико основних разлика у папиру, ознаци штампарије, зупчању, гуми и под УВ лампом.

Следеће посматрано је редовно издање "Дивље животиње РС" од 20.04. 2011. године. Серија од 4 вредности K 525 – K 528 (Michel број 527 - 530) где су нам занимљиве само две марке: видра (Lutra lutra) K 527 и рис (Lynx lynks) K 528. Карактеристике за прво (I) штампање према Горану Барађу су следеће: Ликовни аутор марака је Никола Заклан. Вишебојни офсет Форум – Нови Сад. Папир Муфлеп 100 грамски. Зупчање чешљасто 13 ¾. Табаци од 100 марака (10 x 10). Тиражи за обе марке по 100.000 комада.

[17] Зупчање је важан детаљ на марци. Корисник марака никада не наводи у којем зупчању марке треба урадити. Битно је да се марке могу правилно поцепати по зубима. Штампарије имају различито подешене машине за зупчање. Филателисти у мерењу различитим зубомерима могу да толеришу грешке и до ½ зуба. Незванично влада мишљење да штампарија Глас није могла да уради зупчање ових марака и да је то урађено у Сарајеву у Blicdruk штампарији.

Папир I штампе исти је као код II штампе (јазавац) дакле бели али мало тамније нијансе. Гума је полусјајна. Зупчање је 13 ¾ (15 x 16 рупа) како је наведено у Колекционару и у Michel каталогу. Оно што је веома битно за I штампу на самој марци пише година „2011" код видре по десној вертикали а код риса по левој вертикали марке [18]. Прва штампа има још једну посебност која је уочена на пољу 10 где се на десној маргини изнад марке налазе две паралелне црте које су видљиве и трећа која је мање видљива. Дужина црте је 6,5 mm. Маргина поред марке са поља 100 у табаку је без обележја (слика број 24).

Друго (II) штампање ове две марке појавило се 12.06. 2012. године. И овде има битнијих разлика у штампи. Приметна је разлика у нијанси боје. У слици марке промењена је година и сада по вертикали пише „2012" и то читљивије. Разлика је такође на пољу 10 и на пољу 100 код сваке марке у тиражу налази се римска цифра „II". Висина цифре је 2 mm. Наведени тиражи за другу штампу су: видра 100.000 комада, рис 300.000 комада. Довољно угаоних марака да се остави у збирци специјалиста. Барађ K 568 – 569 даје посебан број за II штампу, а исто чини и Michel број 570 – 571 што је погрешно каталогизирано. Под УВ лампом исте су реакције код обе штампе (слика број 25).

ИНИЦИЈАЛИ МИРОСЛАВЉЕВОГ ЈЕВАНЂЕЉА

Следеће посматрано редовно издање пуштено је у промет 15.06. 2011. године. Серија од 3 вредности K 536 – K 538, Michel 538 I – 540 I. Занимљива је само марка од 5 KM. K 538 или Michel број 540 I. Аутори марке су: Божидар Дошеновић и Небојша Бумић. Вишебојни фсет, штампарија ФОРУМ – Нови Сад. Папир према Барађу је Муфлеп 100 грамски. Зупчање је чешљасто 13 ¾. Табаци су од 100 марака (10 x 10). Тираж марке је 100.000 комада.

Уз овај опис треба додати важан податак да је на марци по левој вертикали уписана година „2011" читљива. Гума позади је сјајна.

У односу на I штампу код II штампе K 611 или Michel број 540 II која је пуштена у промет 05.12. 2013. године постоји видна разлика већ у нијанси боје марке. По левој вертикали у марци пише година „2013" читљива. Оно што је свакако уочљиво код марке II штампе је тет-беш положај марака у табаку. То значи да су марке у паровима „наопако" окренуте по вертикали и по хоризонтали. Види приложену слику 27. Укупно табак садржи 25 четвераца. Обе штампе свакако треба сачувати у

[18] Код марака које поседујем „година" је слабо читљива па због тога није овде кроз слику приказано.

збирци у четверцу. Поред тога на пољу 100 налази се римска цифра „II" испод марке са десне стране. Висина цифре је 2 mm. Ако погледамо да је тираж II штампе 100.000 комада онда четвераца са маргином код поља 100 има 1000. Под УВ лампом нема разлика код штампи (слика број 27)

За разлику од посматраних редовних марака у предходна три броја часописа марке у овом и оне у следећем броју су све одреда непоништене (чисте). То свакако не може да буде мана у нашем посматрању. Искрено нисам имао прилику до сада да видим неко писмо на којем би се нашла и маргина са поља 10 или 100 код неке од наведених марака. То су свакако ретка писма из поштанског промета осим ако нису филателистички формирана (послана). У следећем броју часописа посматрамо редовне марке са мотивом шаха и оружја из 2013. године и тиме ће наш приказ и представљање штампи у Републици Српској бити завршен.

Литература:

Каталогизација поштанских марака РС издатих у 2009. години, Колекционар број 27, стр. 26.

Б. Влајнић ДОШТАМПАНА РЕДОВНА МАРКА „ЈАЗАВАЦ", Колекционар број 28, стр. 25.

Каталогизација поштанских марака РС издатих у 2010. години, Колекционар број 29, стр. 22.

Каталогизација поштанских марака РС издатих у 2012. години, Колекционар број 33, стр. 22.

Каталогизација поштанских марака РС издатих у 2013. години (II), Колекционар број 36, стр. 25 - 26.

Fila Hobby M&M 4/09, Beograd 2009, str. 11.

Fila Hobby M&M 1/10, Beograd 2010, str. 11.

ФИЛАБЕРЗА број 60, март 2010.

Michel Sudeuropa 2015, 100. Jubilaumsausgabe, стране 293, 295, 297 и 300.

Zoran Šafar, Miroslav Bolta, KATALOG POŠTANSKIH MARAKA U UPOTREBI NA TERITORIJAMA BOSNE I HERCEGOVINE, CRNE GORE, SLOVENIJE I HRVATSKE, Beograd 2015, strane 111, 115, 117, 122 i 130.

Слика број 23

Слика број 24

Слика број 25

Слика број 26

Слика број 27

Miodrag Vuković

Serbian POWs and CIs in Central Powers' captivity 1916 – 1918 [3]

POW and CI camps in Austria

Postal and censor marks of Austrian POW and CI camps are multiform, but those with date tend to group in several types depicted below. It seems that such datestamps applied by postal officers were considered to be censor marks at the same, as I have not seen them with accompanying camp censor mark.

Austrian POW and CI camps also had a number of subsidiary camps and labour camps/detachments. Only subsidiaries of Aschach camps were reported to ICRC, while all other listed below are identified from other sources, mostly existing philatelic material. Those subsidiaries usually had no postal/censor marks of their own and mail sent by prisoners bears regular civilian CDs and censor marks. Only a few exceptions are known to me.

Contrary to German camps, not all Austrian camps hosting Serbian POWs/CIs were reported to ICRC. Camps identified from other sources are listed separately.

Some camps used administrative and other cachets either as substitutes for postal/censor ones, or in informative way, to denote status and address of the sender. Such marks are also included in the listing that follows.

Datestamp types of Austrian POW and CI camps

Type AU - I

Type AU - II

Type AU - III

Type AU - III/A

Type AU - IV

Type AU - V

Type AU - VI

Миодраг Вуковић

Српски ратни заробљеници и интернирци у логорима Централних сила 1916 – 1918 [3]

Заробљенички и логори за интернирце у Аустрији

Поштанске и цензурне ознаке аустријских заробљеничких и логора за цивилне интернирце су веома различите по облику, али оне са датумом показују тенденцију груписања у неколико типова (види слику). Чини се да су датумски жигови логорских поштара третирани уједно и као цензурни, јер их нисам виђао са додатним ознакама цензуре.

И аустријски логори су имали бројне подлогоре и радне логоре/одреде. Од свих ових субсидијара, само су радни одреди логора Aschach пријављивани Међународном комитету Црвеног крста, док су остали који су наведени у табели идентификовани према другим изворима, претежно на основу постојећег филателистичког материјала. Ови субсидијари по правилу немају својих посебних ознака и преписка из њих има цивилне поштанске и цензурне ознаке. Познато ми је само неколико изузетака.

За разлику од немачких, нису сви аустријски логори са српским заточеницима пријављивани МКЦК. Логори и подлогори/одреди идентификовани према другим изворима су у табели груписани посебно.

Поједини логори користили су административне и друге печате било као замену за поштанске и цензурне, било као информацију о статусу и адреси пошиљаоца. У табелу су укључени и такви печати.

- нова издања редовних, пригодних и доплатних марака Републике Србије
- заштита од фалсификата
- текстове који покривају српско и југословенско филателистичко подручје
- најаве догађаја

и друге занимљивости пратите на сајту:

www.filatelija.rs

No. Бр.	*Аустријски логори, подлогори и радни одреди* *Austrian camps, subsidiary camps and labor detachments*		*Поштанске, цензурне и друге ознаке* *Postal, censor and other marks*
	Логори, подлогори, радни одреди и лазарети пријављени Међународном комитету Црвеног крста ***Camps, branch camps, labor detachments and hospitals reported to ICRC***		
1	**Aschach a/D.** Војнички логор са делом за официре; октобра – децембра 1917 имао 7300 до 7050 српских заробљеника	POW camp with separate section for officers; with 7300 to 7050 Serbian POWs during October - December 1917	Поштански жиг типа AU – II познат ми је само са ознаком „a“. Postal CDS in Type AU - II known to me with counter letter “a” only.
1a	**F. Grünwald, Steyr** Радни одред са 600 (октобар) до 172 (новембар/децембар 1917) српских заробљеника	Labor detachment with 600 (October) to 172 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
1b	**F. Scheinecker, Traun** Радни одред са 21 (октобар) до 15 (новембар/децембар 1917) српских ратних заробљеника	Labor detachment with 21 (October) to 15 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
1c	**F. Pettighofen, Seewalchen** Радни одред са 10 српских ратних заробљеника	Labor detachment with 10 Serbian POWs	Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
1d	**F. Ziegelei, Waisenkirchen** Радни одред са 13 (октобар) до 11 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 13 (October) to 11 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
1e	**F. Nottling, Aschach** Радни одред са 40 (октобар) до 10 (новембар/децембар 1917) српских ратних заробљеника	Labor detachment with 40 (October) to 10 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
1f	**Gem. Gunskirchen** Радни одред са 50 (октобар) до 33 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 50 (October) to 33 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.

1g	**Gem. Lorch, Bez. Linz**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
	Радни одред са 40 српских заробљеника у октобру 1917.	Labor detachment with 40 Serbian POWs in October 1917	
1h	**Gem. Offenhausen, Bez. Wels**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
	Радни одред са 25 (октобар) до 8 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 25 (October) to 8 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	
1i	**Gem. Kirchberg, Bez. Braunau a/Inn**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
	Радни одред са 20 (октобар) до 15 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 20 (October) to 15 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	
1k	**Gem. Naarn, Bez. Perg**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
	Радни одред са 25 (октобар) до 23 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 25 (October) to 23 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	
1l	**Gem. Mitterkirchen**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
	Радни одред са 25 (октобар) до 24 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 25 (October) to 24 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	
1m	**Gem. Altenfelden**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
	Радни одред са 25 (октобар) до 23 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 25 (October) to 23 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	
1n	**Gem. Kirchberg, Bez. Linz**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
	Радни одред са 30 (октобар) до 24 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 30 (October) to 24 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	
1o	**Gem. Gaspoltshofen**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
	Радни одред са 30 (октобар) до 27 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 30 (October) to 27 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	
1p	**Gem. Holzhausen, Bez. Wels**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
	Радни одред са 20 (октобар) до 14 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 20 (October) to 14 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	

1r	**Gem. Weng, Bez. Braunau a/Inn**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
	Радни одред са 22 (октобар) до 21 (новембар/децембар 1917) Срба	Labor detachment with 22 (October) to 21 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	
1s	**Gem. Burgerkirchen, Bez. Braunau a/I**		Вероватно без посебних поштанских и цензурних ознака. Probably no special postal or censor marks.
		Labor detachment with 33 (October) to 28 (Nov/Dec. 1917) Serbian POWs	
2	**Braunau i/B.**		Познат ми је у љубичастој и црној боји. Known to me in violet and black ink. K.u.k. K.-Gefangenenlager am 13. NOV. 1916 Braunau i./B.
	Руски и српски заробљеници и интернирци, укључиво 1500 дечака од 8 до 17 година. Са 7000 (октобар), 10600 (новембар) и 5820 (децембар 1917) Срба	Mostly Russian and Serbian POWs and civil internees, including 1500 boys aged from 8 to 17 years. With 7000 (October), 10600 (November) and 5820 (December 1917) Serbian POWs and CIs.	
32	**Brunn a/Geb.**		?
	Радни логор, субсидијар логора Mödling. Са укупно 125 српских ратних заробљеника.	Labor camp, branch camp of Mödling. Total of 125 Serbian POWs.	
3	**Drosendorf a/Th.**		Познат ми је само равни љубичасти жиг „**KONFINIERT**“. Карте носе цивилни поштански Drosendorf и троугласти бечки цензурни жиг. Only straight line cachet “**KONFINIERT**” in violet known to me. Mail bears civilian постал CDS Drosendorf and triangle Vienna censor mark.
	Логор за цивилне интернирце са 175 (октобар/ новембар 1917) до 48 (децембар 1917) Срба.	Internment camp with 175 (Oct / Nov) to 48 (Dec. 1917) Serbian CIs.	
29	**Feldbach b/Graz**		?
	Радни одред са 175 (октобар/ новембар 1917) до 112 (децембар 1917) српских заробљеника.	Labor detachment with 98 (Oct/Nov) to 112 (Dec. 1917) Serbian POWs	

4	**Grödig b/Salzburg**[1]		Додатно и поштански жиг tipa AU – I са ознакама „a“ и „b“.
	Матични логор бројних радних логора/одреда и велика војна болница. Са 450 (октобар) до 700 (новембар/децембар 1917) српских заробљеника.	Parent (registration) camp for a number of labor camps and detachments. Also mayor military hospital. With 450 (October) to 700 (Nov/Dec. 1917) POWs from Serbia.	Also additional postal CDS Type AU – I (“a” and “b”).
7	**Heinrichsgrün**		*Логорски печат љубазношћу Воје Беговића.* Додатно логорски жиг типа AU – VI (?) *Camp's mark by courtesy of Vojislav Begović* Additional mark in Type AU – VI (?)
	Заробљенички логор са одељком за официре; са 12000 (октобар) преко 5100 (новембар) до 1500 (децембар 1917) српских ратних заробљеника.	POW camp with separate section for officers; numbering 12000 Serbian POWs in October 1916, reduced to 5100 in October and 1500 in December 1917.	
33	**Katzenau**		Поштански жиг типа AU – I постоји са словним ознакама „a“, „b“ и „c“. CDS in Type AU – I comes with letters “a”, “b” and “c”.
	Логор за цивилне интернирце, претежно Италијане; од октобра до децембра 1917 имао 210 до 345 интернираца из Србије.	Civil internment camp, mostly for Italians, with 210 (October 1917) to 345 (December 1917) civil internees from Serbia	
50	**Kleinmünchen b/Linz**		?
	Радни логор. Од децембра 1917. у њему је било заточено 25 српских заробљеника.	Labor camp; from December 1917 with 25 POWs from Serbia.	
39	**Krakau – Festungsspital No. 5**		?
	Војна болница у којој су лечени и ратни заробљеници. У периоду октобар – децембар 1917. у њој је било лечено 11 српских ратних заробљеника.	Military hospital with 11 hospitalised POWs from Serbia in Oct/Dec. 1917.	

[1] Састојао се од три логора: *Lager I* (Grödig), *Lager II* (St. Leonhard) и *Lager III* (Niederalm). Углавном за руске ратне заробљенике.
Consisted of three camps: *Lager I* (Grödig), *Lager II* (St. Leonhard) and *Lager III* (Niederalm). Mostly Russian POWs.

24	**Mauthausen**		CDS with counter letters a, b, c and d
	Мешовити војничко – официрски логор са издвојеним делом за официре. Од октобра до децембра 1917. у њему је било 500 до 520 српских заробљеника.	Mixed POW camp with separate officer's section. Total of 500 to 520 Serbian POWs during October-December 1917.	
10	**Raabs a/Th.**		K. k. Konfinierungsstation Raabs an der Thaya
	Логор за интернирце повезан са логором Grossau. Група од 55 Срба интернирана у Рабсу почев од децембра 1917.	Civil internment camp closely connected with Grossau camp. Group of 55 Serbian CIs arrived in December 1917	
37	**Rohrbach b/Brünn (Mähren)**		?
	Радни логор са 15 Срба.	Labor detachment, 15 Serbian POWs	
23	**Sittmannshof**		?
	Логор за италијанске интернирце; од децембра 1917 са 9 цивила из Србије.	Civil internment camp, mostly for Italians. Group of 9 Serbian CI arrived in Dec. 1917	
34	**St. Valentin b/Mauthausen**		?
	Радни подлогор Маутхаузена, са 90 српских заробљеника.	Labor camp, branch camp of Mauthausen, with 90 Serbian POWs.	
22	**Weikertschlag**		Interniert
	Радни подлогор Дрозендорфа. Од децембра 1917. са 10 интернираца из Србије.	CI labor camp, branch camp of Drosendorf. Group of 10 Serbian CIs arrived in December 1917.	
45	**Weinern**		?
	Вероватно радни одред. Од децембра 1917. са 29 српских ратних заробљеника.	Probably labor detachment. Group of 29 Serbian POWs arrived in December 1917.	

Логори, подлогори, радни одреди и лазарети идентификовани из других извора *Camps, branch camps, labor detachments and hospitals identified from other sources*[2]			
	Bolzano / Bozen		Нису ми познате посебне поштанске и цензурне ознаке. Заробљеници су коришћени за копање ровова и пренос опреме, муниције, оружја и другог до линије фронта. I have not seen any special mark from this POW unit. POWs were employed to dig tranches at front lines, transport provisions, guns and ammunition to the front line etc.
	Радни одред/батаљон на италијанском фронту са 1000 српских ратних заробљеника из Болдагасоњија и Хајнрихсгрина. Један део (100) касније упућен у Сулден, а други (40) у Монте Ћело.	Labor detachment/battalion at Italian front with 1000 Serbian POWs from parent camps Boldagassony and Heinrichsgrün. Part of this detachment (100 POWs) was later moved to **Sulden,** and another part to **Monte Celo** (40 POWs).	
	Grossau		Пошта понекад има додатни троугласти бечки цензурни печат. Mail sometimes bears additional triangular Vienna censor mark.
	Мешовити заробљеничко – интернирски логор, претежно за Црногорце, али и са мањим бројем интернираца из Србије.	Mixed CI/POW camp, mostly for Montenegrin CIs and POWs, but some Serbian CIs as well	
	Kirchberg an der Wild		Kommando der k. k. Wache der Internierungs - Station Kirchberg an der Wild K. k. Internierungs-Stationskommando Kirchberg a. d. Wild Amtlich geprüft! Gefangenen-Wachkommando Kirchberg a. d. Wild
	Логор за „боље“ интернирце (виши службеници, резервни официри, свештеници ...), са мањим бројем интернираца из Србије. Расформиран 8.3.1916.	Internment camp for “better” internees (such as senior officials, reserve officers, clergymen). Disbanded on 8th March 1916. A few internees from Serbia.	
	Schwartz Kosteletz (Cerny Kostelec)		Преписка ми је позната само са цивилним поштанским и цензурним ознакама, без икаквих логорских жигова. No special marks known to me, only civilian CDS and censure.
	Радни одред са мањим бројем српских заробљеника.	Labor detachment. With some Serbians as well.	
	Waidhofen a.d. Thaya, f. Alois Kainz		Само цивилни жигови. Понекад са печатом фирме као ознаком адресе. Civilian postal and censor marks. Also with firm’s cachet as return address. Alois Kainz Spezerei-, Delikatessen- und Schnittwaren-Handlung Waidhofen a. d. Thaya.
	Радни одред интернираца, са мањим бројем српских цивила, вероватно из логора Рабс.	CI labor detachment; with some Serbian CIs (unknown number). Probably internees from Raabs.	

[2] Локације ових логора/субсидијара су идентификоване углавном на основу постојећег филателистичког материјала, али и из разних писаних извора.
Sites identified mostly from POW/CI correspondence, but also from various written sources.

Заробљенички логори у Немачкој – допуна

„Филателистички гласник" наставља са објављивањем студије Миодрага Вуковића „Српски ратни заробљеници и интернирци у логорима Централних сила 1916-1918". Ово поштанско-историјско и историјско штиво садржи и прегледну табелу са пописом локација на којима су држани српски заробљеници и интернирци, као и поштанске, цензурне и друге ознаке на њиховој преписци. Вуковић наводи, да је у овом тренутку тај покушај ограничен само на период „избеглиштва", односно на време од 1916. до 1918.

Као допуну, објављујемо још три цензурна жига логора Солтау (Soltau), као и један печат његове испоставе (подлогора) Оберходе.

	Двокружни цензурни жиг којим се оверава да је пошиљка прегледана и отправљена у предвиђеном року. Double circle censor mark with abbreviation "F.a.", approving that mail was examined and forwarded within prescribed period.
	Елипсасти цензурни жиг са текстом као код претходног жига. Elliptical censor cachet in violet ink with the same inscription.
	Троредни жиг - клаузула управе логора, као закључак да се пошиљка може отправити јер је истекао прописани рок. Straight line cachet - clause of Camp's command, approving that item may be forwarded since prescribed period has expired
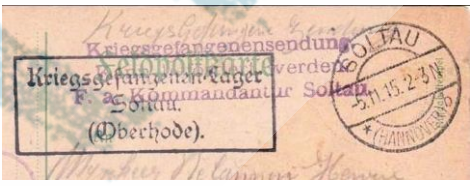	Помоћни правоугаони печат подлогора Оберходе (повратна адреса). Auxiliary (return address) rectangular cachet of the sub camp (labour camp ?) in Oberhode.

Доц. др Вида Зеи

ПОШТАНСКЕ МАРКЕ И ПОЛИТИКА НАЦИОНАЛНЕ ЗАСТУПЉЕНОСТИ [9]

На пример, „600-годишњица Косовске битке" поклапа са насиљем албанске мањине над Србима на Косову и са променама у републичком Уставу Србије, који промовише Слободан Милошевић, негирајући нека од политичких права албанске мањине у Србији. Тако, марке стварају јавни дискурс у Србији који се обраћа Србима као жртвама у својој земљи, а репресија према Албанцима као борба за српска национална права и спасење западне цивилизације од ислама.

Ова српска историјска позиција мењана је маркама које документују политичку културну прошлост других народа. Сама потрага за политичким пореклом и приматом одређене југословенске нације изражена на маркама изгледала је важнија од стварног садржаја марака. То сугерише да су повраћај свог примата југословенски народи видели у потрази за политичким правима која нису могла бити задовољена званичним признавањем равноправности народа или идејом „братства и јединства".

На пример, нека од издања из 1989. године и даље приказују стара документа у надметању за примат међу народима у федерацији тако што су виђени као најстарији правни докази њиховог политичког значаја. Марке приказују хрватске, српске, и црногорске документа који обележавају „700–годишњицу Винодолског законика", „800–годишњицу повеље Кулина Бана" или „500-годишњицу доласка на престо Ђурђа Црнојевића" Мада је известан број југословенских грађана знао шта ове слике представљају, марке су допринеле да се преобликује перцепција јединства федерације и њене прошлости. Словенци се придружују овоме са марком која обележава 45-годишњицу „прве монетарне институција Словеније", подсећајући да је била једина република са сопственом партизанском валутом и оригиналном словеначком монетарном институцијом током окупације.

Пошто се Словенци нису могли такмичити са доказима о њиховом древном постојању, нашли су слободну нишу у такмичењу за културну превласт; између касних 1970-их и 1991. универзумом југословенских марака експлодирали су величанствени јубилеји. Марке су славиле велике годишњице националне уметности чија су се дела налазила у музејима заједно са мноштвом репродукција старих слика и фресака које су стварали важни национални уметници. Међу њима су, на пример, марке

које обележавају 700 и 800 годишњицу српских манастира на Косову, Босни и Црној Гори, 400-годишњицу рођења песника Ивана Гундулића, 300-годишњицу изласка књиге „Слава војводине Крањске"[8]

Commemorative issues stamps on the occasion of celebration of big anniversary

Чак и економија, технологија и спорт су постали препознатљиви по својој дуговечности преко националних идентитета. На пример, марке које обележавају 500 година словеначког рудника живе у Идрији, и 200 година словеначких алпских спортова, насупрот „450-годишњици поште у Хрватској", „120-годишњици штампања првих поштанских марака Србије", или „200-годишњици туризма у Хрватској". На редовним издањима маркама 1950. године приказане су различите југословенске привредне гране, док су сличне марке из 1980. године садржале експлицитно национална обележја.

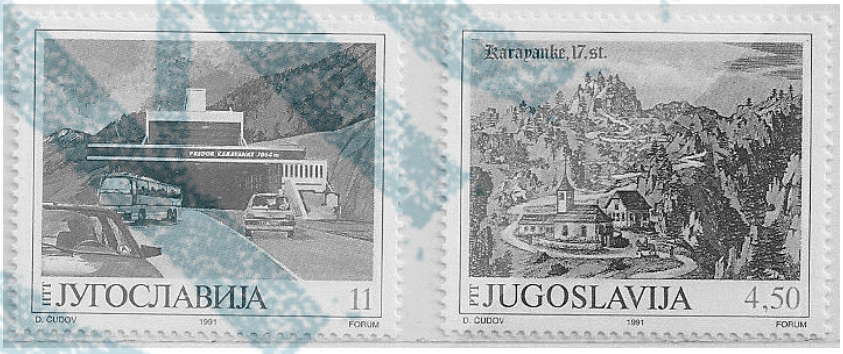

Commemorative issue on the occasion of the opening of a tunnel through Karavanke to Austria

[8] Дело је изашло у Нирнбергу 1689. године. Јанез Вајкард Валвасор га је написао на немачком језику, како би било разумљиво што ширем читатељству, те тако лакше своју домовину представио странцима. Са сарадницима, Валвасор је сабрао податке који су данас непроцењив извор за приказ живота простора данашње Словеније крајем 17. века.

Југословенске марке испричавају причу о националној отуђености и порасту аверзије у погледу језика и писма као још једне могућности за изражавање националне попустљивости у мултијезичкој држави. Упркос три службена језика, два писма и језика мањина, примат марака на српскохрватском језику је скоро потпун. Једини изузетак је било друго пригодно издање југословенских марака из 1945. године, поводом сазива Уставотворне скупштине у Београду са натписима на свим југословенским језицима и оба писма (на слици).

Commemorative issue on the occasion of the first Constituent Assembly in Belgrade 1946.

Касније, на маркама су препознатљиви различити југословенски језици; на пример када је јединство требало приказати у прикупљању средстава за потребе Црвеног крста, Олимпијских игрaма у Сарајеву, или жртава земљотреса у Црној Гори), или када је језичка равноправност била потребна да се легитимише једна партија и њени политички ритуали. У ствари, ови примери показују да је употреба језика била стратешки важна одлука и да је употреба српскохрватског језика, по правилу, следила доминантну дефиницију југословенског културног идентитета.

На редовним маркама из 1950. године „Југославија" је наизменично штампано латиничним и ћириличним писмом; у 1960, међутим, ћирилично писмо је укинуто, да би се поново успоставило 1983. године, када се поново наизменично појављује са латиничним, у време када је отпочео жесток отворен суком између Срба и Хрвата због признавања српскохрватског као два одвојена језика.

150 ГОДИНА ПРВЕ СРПСКЕ МАРКЕ

1. мај (13. мај н.к.) 1866. – прво штампање

1 пара новинска марка - Грб Кнежевине Србије

1 I – позиција број 10 из табака 4x3

Тираж 2040 комада

Експонат је из збирке Предрага Цукија Антића

Heinrich Koehler/ Corinphila, EDITION D'OR XXXI, Principality of Serbia, The Pedrag Antic Collection, 2012, volume 31

Војислав Беговић

ПРЕПИСКА РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА И ИНТЕРНИРАНИХ ЛИЦА ИЗ СРБИЈЕ, ПОСРЕДСТВОМ МЕЂУНАРОДНОГ КОМИТЕТА ЦРВЕНОГ КРСТА [11]

Црвени крст био је једина веза са интернираним, са одведеним у логор, са српским поданицима на опоравку или школовању у иностранству. Централно место у преписци посредством Црвеног крста била је Женева у коју су притицале информације из окупиране Србије и Солуна као и пошљке (новац, писма и дописнице) упућене из логора у земљама Централних сила и избеглих Срба који су се налазили у савезничким и неутралним земљама. Велики број писама и дописница никада није доспео у руке оних којима су упућени. Бугари су писма углавном спаљивали.[9]

Према историчару Рашамимову, заробљеничка писма и дописнице су одличан извор за историчаре који истражују „историју одоздо".[10] Директни су и мање (ре)конструисани од мемоара, романа, дневника и, можда, значајнији одраз друштвене стварности, јер су писани искрено и без захтева за високу писменост. Заробљеничка писма нуде информације о многим аспектима живота у заробљеништву.

О сликању војника на фронту, као и слању писама са фронта, постоји забрана из 1916. године, због повећане шпијунаже и злоупотребе поште са фронта.

Интернирање у аустроугарске логоре спровођено је континуирано током целог рата, у три хронолошке фазе. Прву, која је трајала у периоду јули–децембар 1914. године, другу, која је трајала у периоду октобар–децембар 1915. године, током и након завршетка велике непријатељске офанзиве, и трећу, коју су спроводиле аустроугарске окупационе власти у својој окупационој зони у периоду 1916–1918. године. Пошиљке писама и дописних карата из прве фазе интернирања су ретке и углавном површно обрађене, тако да о току и размерама прве фазе на основу њих нема ширих и конкретних података.

У Аустрији, ратни заробљеници и интернирани цивили из Србије концентрисани су у десетак великих и малих логора, док су у мађарском

[9] Мр Драгана Милорадовић, *Три тешке ратне Пожаревачке године*, Историјски архив Пожаревац, 2014.

[10] Алон Рашамимов. *POWs and the Great War: Captivity on the Eastern Front.* New York: Berg Publishers, 2002.

делу монархије расути у мањим групама у великом броју логора, затвора, касарни и често премештани између њих.

У већини случајева, логори за интерниране цивиле били су много мањи од логора за ратне заробљенике, али далеко бројнији јер су укључивали већи број ненаменских објеката, као што су радни кампови, карантинске станице, затвори за кажњенике итд. Често су преуређивани дворци и касарне изграђене пре рата у местима за заточење цивила. Коначан број интернираних цивила треба проширити са особама које су држане у логорима који нису били у надлежности Министарства рата.

Поред преписке заробљених и интернираних и њихових сродника осталих у Србији, као и лица на школовању или избеглих у савезничке и неутралне земље, у ову тематску целину треба укључити и преписку ратних заробљеника и интернираних лица са Црвеним крстом и сродним друштвима која су се бавила хуманитарним радом.

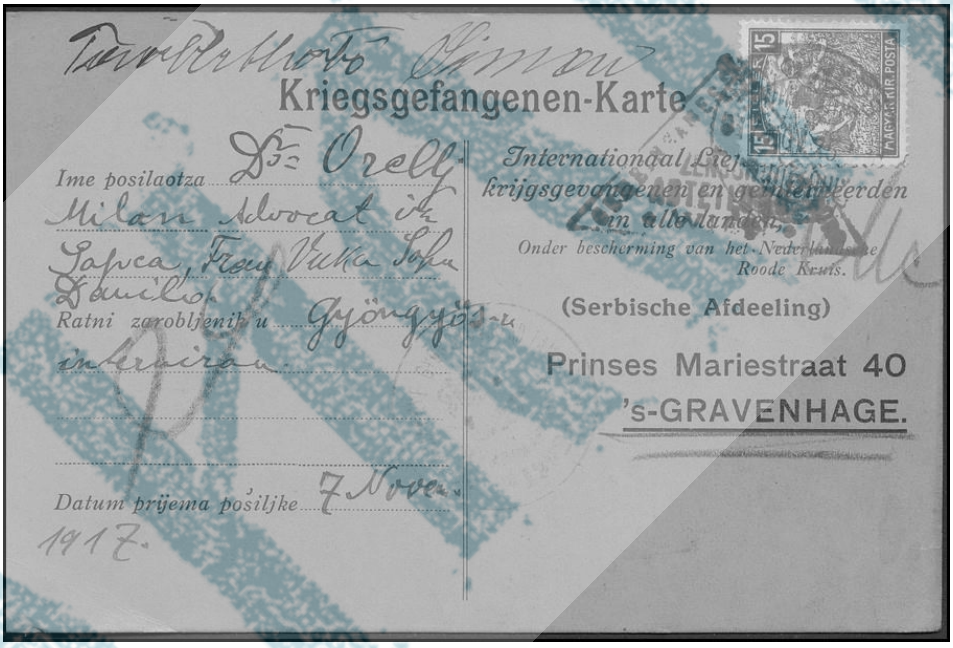

Fig. 1 Red Kriegsgefangenen-Karte pre addressed Departman of Serbian Red Cross, Prinses Mariestraat 40, 's-Gravenhage, printed reply card confirming receipt of parcel sent from POW camp Gyongyosy to The Hague.

На карти за потврду пријема пошиљке отправљеној из логора за ратне заробљенике у Ђенђешу за Хаг одштампан је на холандском језику текст: „Ратни заробљеници и интернирана лица у свим земљама под заштитом Холандског Црвеног крста / Српско одељење". Карта је експедована за Хаг.

Fig. 2 Blue Kriegsgefangenen-Karte pre addressed Serbian Red Cross, Ennnismore Gardens, London SW 7, printed reply card confirming receipt of parcel

На слици 2 приказана је заробљеничка карта за потврду пријема пошиљке послата из логора Нађмеђер за Лондон - одбору Српског Црвеног крста. Полеђина карте је предштампана са рубриком за изјаву заробљеника да је пошиљка одређене садржине примљена у добром стању и са адресом на коју треба известити пошиљаоца. На полеђини ове карте отиснут је плавим мастилом троредни печат са текстом: Dieses Paket wurde dem Adressaten / übergaben, was das Serbische Hilfe- / komitee bestätigt (у слободном преводу: Овај пакет је предат примаоцу што потврђује Одбор Српског потпорног фонда).

Састанци филателиста у Београду,
улица Светог Саве 16-18/II
недељом од 9 до 14 часова

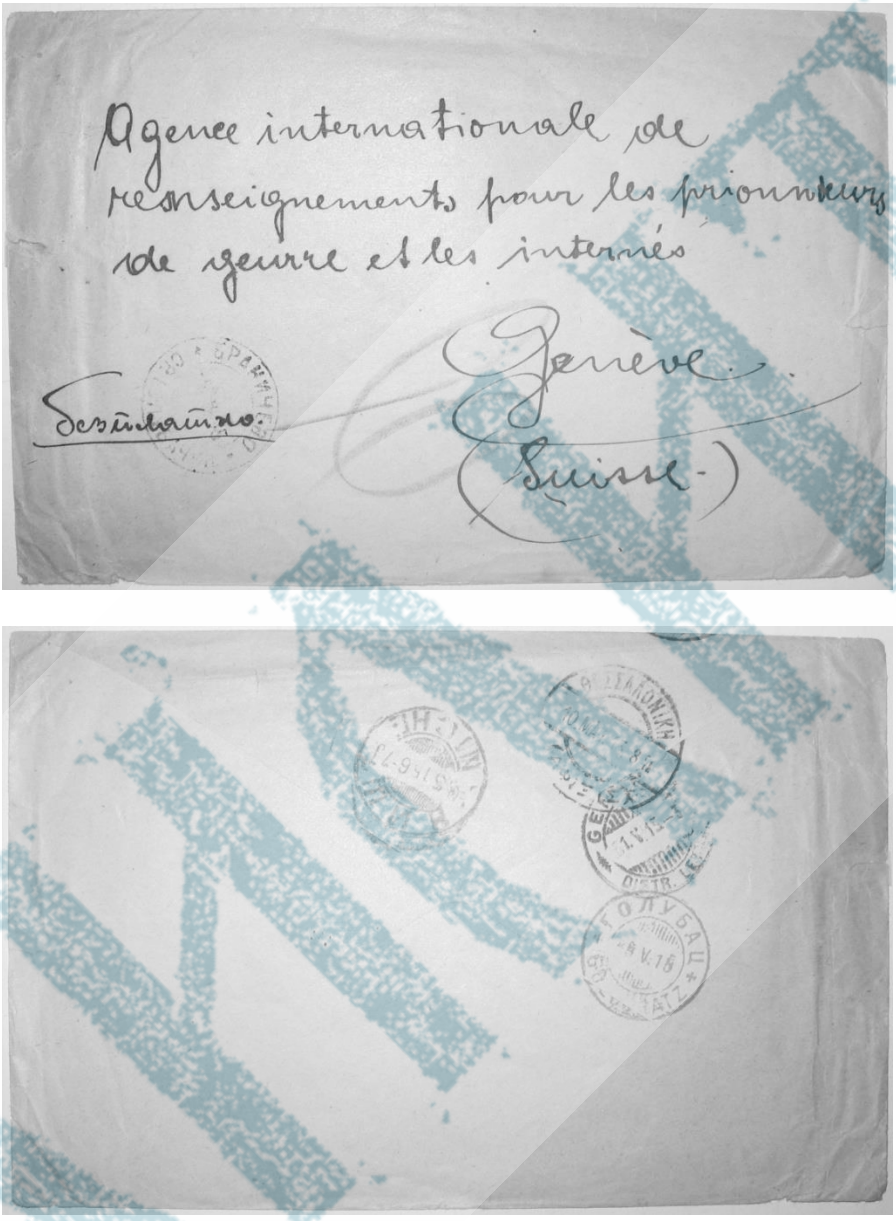

Fig. 3 Letter sent from Braničevo (Serbia) to Geneva - International Information Agency for prisoners of war and internees. On the back transit postmark: Golubac 5. 15; Niš 6. 15;
Thessaloniki 10 MAI 15; Geneva 31. 5.15. This route of mail goes through Greece and France (Marseille} and continued toward Geneva.

На слици 3 приказан је аверс и реверс писма експедованог из Браничева (пријемна пошта Браничево / Ср. Голубачки / 5.5.1915.) за

Женеву – Међународној агенцији за обавештавање о ратним заробљеницима и интернираним лицима (Agence International de reseignements pour les prisioneurs de guerre et les internés). На полеђини, транзитни жигови: Голубац 5. V 15; Ниш 6. V 15; Солун 10. MAI 15; Женева 31. V 15. Овај поштански пут ишао је преко Грчке према Француској (Марсељу} и даље Женеви.[11]

Fig. 4 Franchise correspondence card of Serbian Red Cross Society sent from Belgrade (10/23 IV 1915) to prisoner of war in the camp Boldogasszony

Франшизна дописна карта Српског друштва Црвеног крста (сл. 4) послата из Београда (10/23 IV 1915.) ратном заробљенику заточеном у логору Болдогасоњ. Из њеног садржаја издвајам поштански интересантан податак:

(...) „толико пута писала сам, али ти ми никако не одговараш, и новац који сам ти послала (70 круна у злату) не јављаш да ли си добио и две депеше сам послала и питала како си са здрављем ни до данас на истим одговора нисам добила."

У овом примеру, српски цивил одведен је у заробљеништво у првој фази интернирања (јули–децембар 1914). Породица дуго времена није имала никаквих вести о заточеном. У женевској агенцији МКЦК (ICRC),

[11] У тренутку отправљања пошиљке комуникација према Грчкој још није била прекинута. То се догодило с почетком напада Бугарске војске 13/14. октобара 1915. дуж целог источног фронта, без објаве рата.

у тренутку експедовања ове дописне карте, још није била успостављена картотека за српске поданике.

Fig. 5 Military correspondence card sent from Prijepolje (Serbia) to prisoner of war in camp Plovdiv.

На слици 5 приказана је дописна карта упућена из Пријепоља (13. јула 1916. г. по новом календару) ратном заробљенику заточеном у логору Пловдив. Прималац означио датум пријема („пр. 7. IX“). Жиг

пријемне поште (Пријепоље) нечитак, цензурни жиг и параф GZNB цензора (Gemeinsames Zentralnachweisebüro, Auskunftsstelle für Kriegsgefangene) и машински жиг цензуре у Софији јасни.

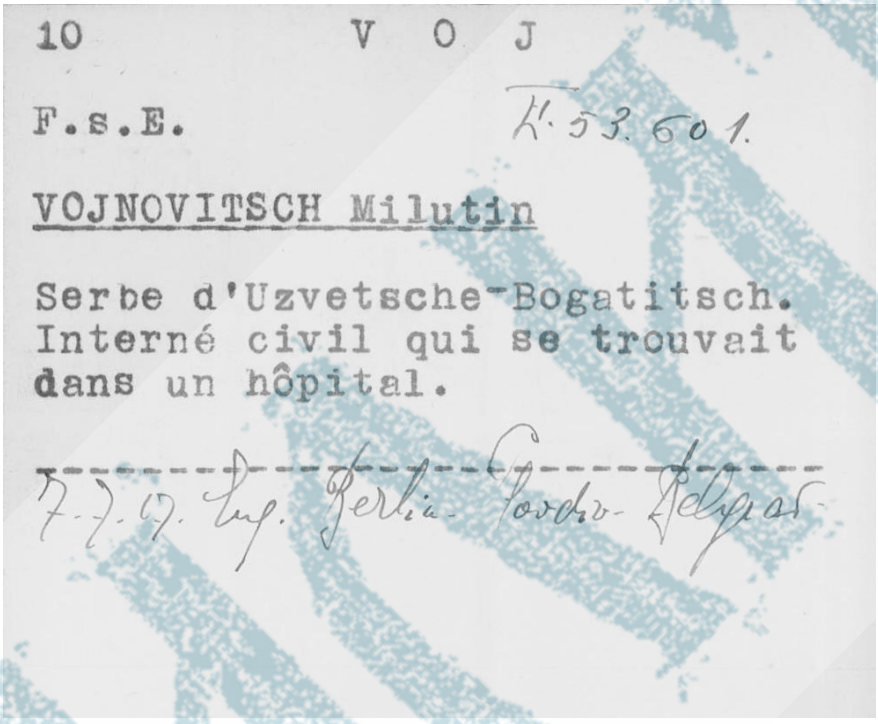

Fig. 6 Files ICRC Geneva: Record card of a prisoner of war the recipient postal card shown in Figure 5

Непрецизности и грешке у евиденцији МКЦК, неретко због језичких препрека, начина и услова у којима су прикупљани подаци, отежавали су упаривање иницијалних података са подацима из упита који су пристизали од породице и сродника. У овом случају, картица је нађена у групи српских поданика – цивила, а не војних заробљеника, како имплицира реч „Hauptman" у адреси на дописној карти (капетан). На француском језику откуцано је писаћом машином: „Serbe d'Uzvetsche – Bogatitsch. Interné civil qui se trouvait dans un hôpital. [12] Забелешка црним мастилом „7. 7. 17. .... Serbia - Plovdiv – Belgrad"
Српско Друштво Црвеног крста у Женеви.

[12] Узвеће – Богатић (вероватно место заробљавања). Интернирани се налазио у болници.

Fig. 7 Cover sent from Serbian Society of the Red Cross - Agency for POWs Geneva to to a prisoner of war in Plovdiv (Philipoppolis)

Пошиљке из Србије за заточене у Бугарској тешко су стизале до примаоца, пре свега као последица става бугарских окупационих власти и бугарског Црвеног крста. (...) „Бугари уопште нису признавали српски Црвени крст нити су са њиме хтели водити икакву преписку, јер он за њих није постојао![13] Према цитираном извору, посредовањем Међународног комитета (МКЦК), 1. новембра 1917, састали су се делегати нашег Друштва са делегатима бугарског Црвеног крста у Женеви. Од Бугарске је између осталога тражено: „да се допусти кореспонденција између наших заробљених и интернираних и њихових сродника осталих у Србији „ (...).

Редовна марка 23 динара – Милева Марић Ајнштајн

Почетком марта 2016. емитовано је редовна марка са мотивом Милеве Марић Ајнштајн, номиналне вредности 23 динара, са промењеном годином (2016. уместо 2014.). Папир је гладак, гума сјајна, зупчање исто.

[13] *Споменица 1876-1936*, Друштво Црвеног крста Краљевине Југославије, Београд 1936

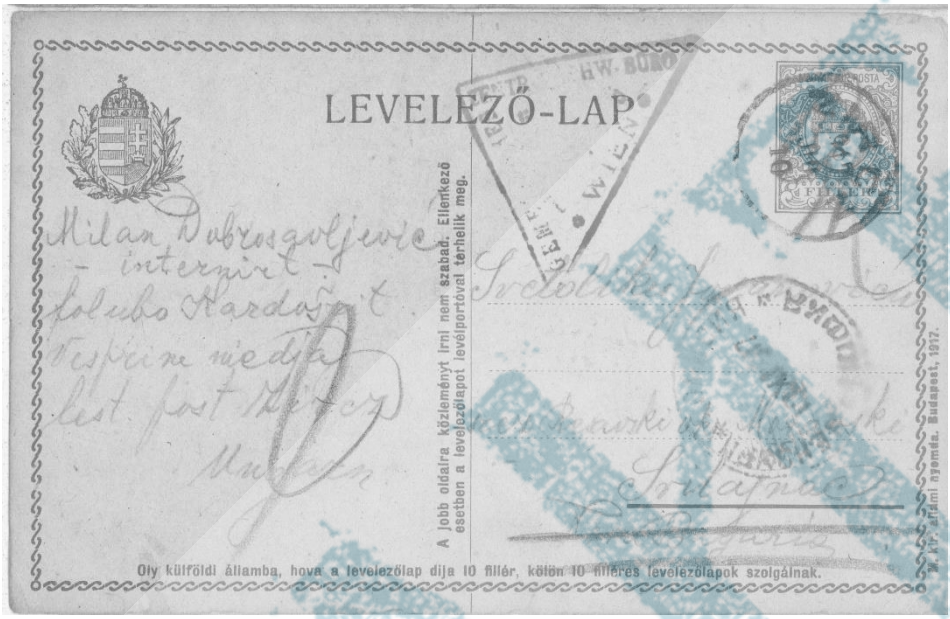

Fig. 8 Correspondence card of Hungary (8 filler, State Printing printed in Budapest, 1917)
(D. Jakic Collection)

На слици 8 приказана је мађарска дописна карта (5 филера зелена, издање 1917) послата од стране интернираног српског поданика за Свилајнац под бугарском окупацијом. Пријемни жиг поште Зирц (жупанија Веспрем у средњој Угарској). Жиг бугарске поштанске цензуре са покретним датумом (13. XI 917). Адреса пошиљаоца „falubo Kardoskút" наводи на закључак да се интернирани налазио у селу Кардошкут (округ Бекеш, у јужном делу Велике низије).

Следе две дописне карте (сл. 9 и 10) које сам изабрао да прикажем „у пакету", јер се односе на истог ратног заробљеника.[14] Прво ме изненадила затворена немачка дописна карта за војничку преписку (feldpostbrief) упућена из места Жабари (североисточна Србија) за Стару Митровицу.[15] Недостајало ми је доста тога да бих могао са сигурношћу да изведем закључак. И-мејлом сам Вуковићу изложио претпоставку о Старој Митровици (у Бачкој) као месту интернирања пошиљаоца ових

[14] Мр Драгана Милорадовић, Историјски архив Пожаревац, *Три тешке ратне пожаревачке године,* публикација *Србија и Браничево у Великом рату 1914 – 1918*
[15] Стара Митровица (Staré Mitrovice) је старо село, надомак града Седлец-Прчице у округу Прибрам (Чешка).

дописница. Добио сам мишљење којим је аргументовано оповргнута таква претпоставка.[16]

[16] (...) Оно што после увида у заробљеничку карту могу сигурно да кажем је да је у сваком случају реч не о логору већ о радном одреду на пољопривредном добру. Е, сад, што се тиче места, још увек мислим да је у Чешкој. Заправо, пошто сам видео заробљеничку карту још сам сигурнији у то. Једино сам погрешио када сам рекао да је у питању место Старе Моравице у Чешкој, а не Стара Митровица. Разлози:
1) На обе карте као место је означена Стара Митровица. Ако је погрешио пошиљалац затворене дописне карте са жигом немачког фелдпоста, тешко да је погрешио и заробљеник, тим пре што се у том месту налазио 15 месеци.
2) Да је у питању наша Стара Моравица у Бачкој заробљеничка карта би била мађарског, не аустријског издања. На фелдпост карти не би био бечки троугласти цензурни жиг. Колико знам, пошта за заробљенике у Мађарској није ишла преко Беча.
3) На обе карте уз име места стоји и назнака задње поште Post Prčic. То место постоји у Чешкој и повезано је са местом Mitrowic. (...)
Још увек ми није јасно шта у адреси на немачкој фелдпост карти значи "Lager V." (ако је то V а не неко друго слово) Добро би било да видим и другу страну заробљеничке карте.

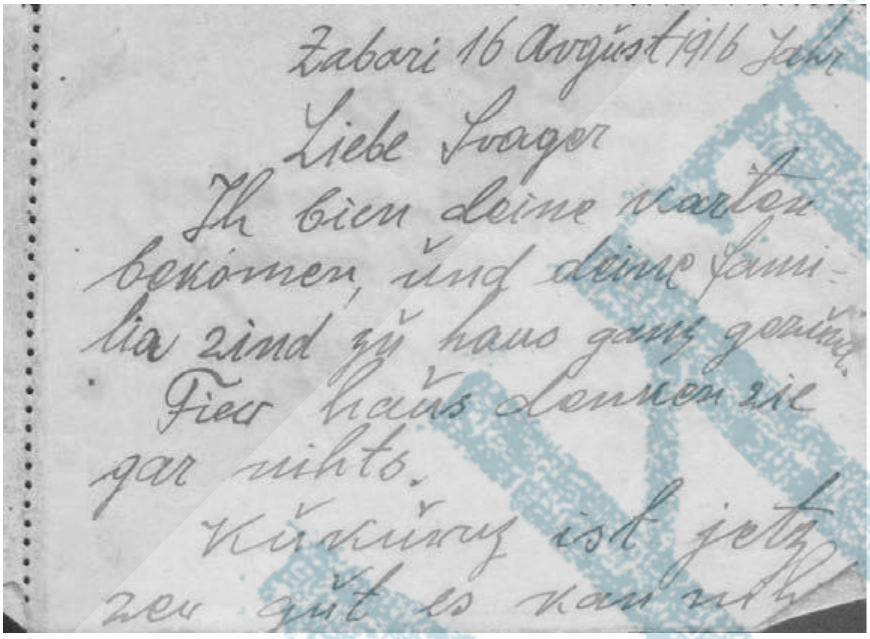

Fig. 9 Letters card (feldpostbrief) sent from the Žabari (Eastern Serbia)[17] to prisoner of war in Stara Mitovica nearest post office Prcice (Czech Republic).

[17] Другог јануара 1916. године немачку окупациону власт сменила је бугарска. Жиг K.k. Feldpoststation / Nr. ??? / 16. 8. 16.

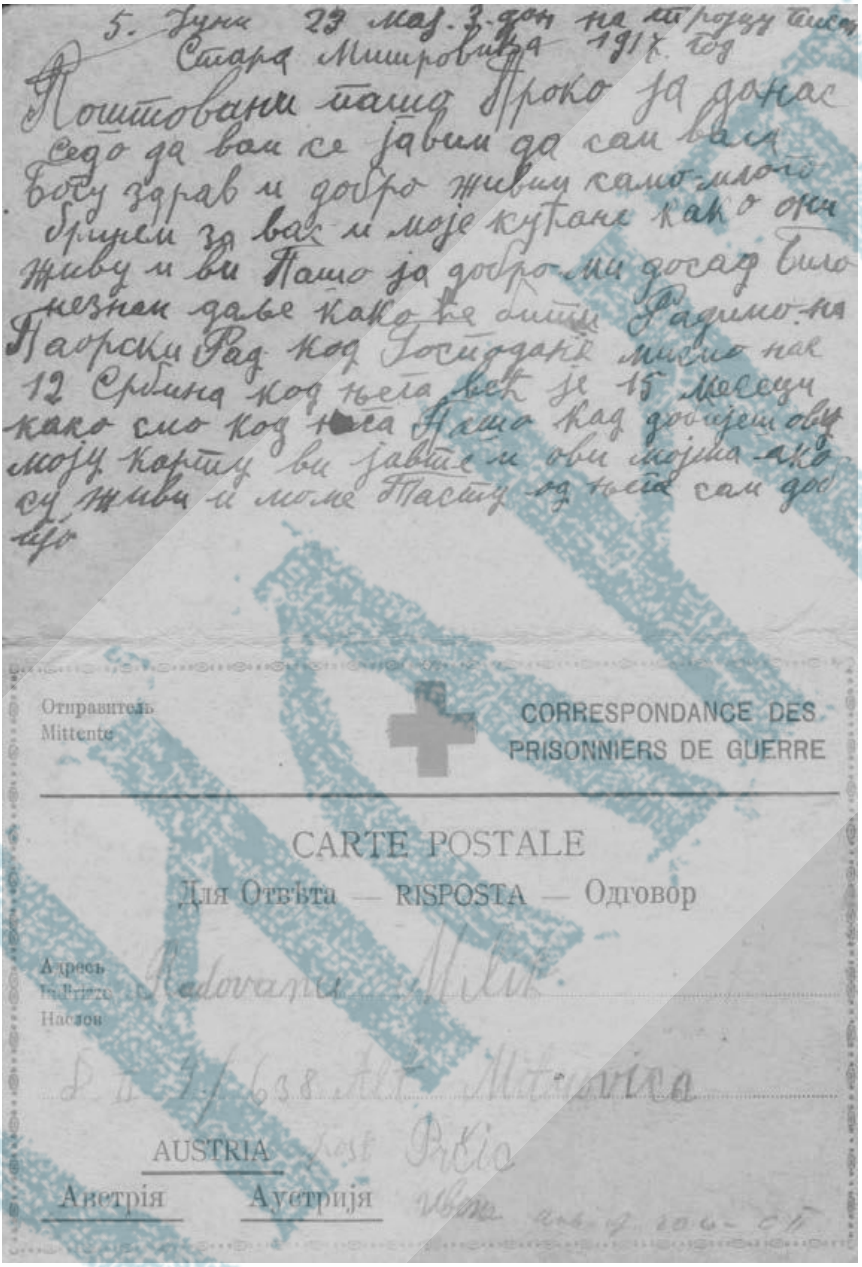

Fig. 10 POWs Correspondence post card with reply card

Датирано „Стара Митровица 23 мај 3 дан на тројицу 1917 писано" Он пише: „Радимо на паорски рад код Господина ... (нечитко) нас 12 Србина код њега већ је 15 месеци како смо код њега (...)" Из текста се види да су интернирани Срби радили на пољопривредном имању.

Преглед издања Поште „Србија“ у периоду септембар 2015 - фебруар 2015.						
Датум	Кат. број	Назив	Табак	тираж	КПД	МК
24. IX 2015.	636 Блок 20	Прваци света у фудбалу за младе – Нови Зеланд 2015 184 дин – фудбалски тим младе репрезентације Србије	Блок	15 000	1	/
02. X 2015.	637	Радост Европе 70 – ликовни рад Д. Михирбхаи Досхи, Индија	3x3 (8+1)	25 000	1	/
07. X 2015. * На пригодном жигу: 06. X 2015.	638	100 година од велике одбране Београда у Првом светском рату 23 дин –	5x5 (25)	25 000	1	/
09. X 2015.	639	100 година патента Михајла Идворског Пупина, Зачетак телекомуникација 23 дин – портрет М.И.Пупина	3x3 (8+1)	25 000	1	/
16. X 2015. * На пригодном жигу: 15. X 2015.	640 641	Божић 23 дин – Икона: Благовести, 74 дин – Икона: Поклоњење мудраца	5x5 (25)	50 000	1	/
20. X 2015.	642	Председавање Републике Србије Организацији за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) 74 дин – Заставе чланица ОЕБС-а	5x5 (25)	50 000	1	/
04. XI 2015.	643 644 645 646	Дечја марка 23 дин – Принцеза и жабац 23 дин – Снежана и седам патуљака 23 дин – Лепотица и звер 23 дин – Успавана лепотица	4x4 (16)	25 000	2	/
09. XI 2015.	647	Заједничко издање Србија-Словенија: Даворин Јенко 70 дин – Портрет Даворина Јенка,	3x3 (8+1)	25 000	1	/
нов 2015.?	279 V	Колан са кочом – ред. марка (обичан папир, сјајна гума, год 2015,) 11 дин – V група	10x10 (100)	?	/	/
нов 2015.?	553 II	Милева Марић Ајнштајн – ред. марка (обичан папир, сјајна гума, год 2015) 23 дин – II група	10x10 (100)	?	/	/
нов 2015.?	552 II	Електр. комуникације – ред. марка (обичан папир, сјајна гума, год 2015) 1 дин – II група	10x10 (100)	?	/	/
18. XI 2015.	648 649 650	Музејски експонати 23 дин – Св. Петар и Павле са изгледом Беле Цркве 1815 год. (ГМС) 35 дин – Манастир Студеница, Готфрид Дирст, 1740 год. (ГМС) 70 дин – Св. Димитрије, Христофор Жефаровић, 1735 год. (ГМС)	5X2 (10)	25 000	1	/
24. XI 2015.	651	Прваци света у ватерполу КАЗАЊ 2015 23 дин – ватерполо тим Србије	3x3 (8+1)	25 000	1	/

Датум	Кат. број	Назив	Табак	тираж	КПД	МК
27. XI 2015.	652	Прваци Европе у кошарци жене 2015 23 дин – женски кошаркашки тим Србије	3x3 (8+1)	25 000	1	/
02. XII 2015.	653	Два века традиције Војске Србије 23 дин – Милош Обреновић	5x5 (25)	25 000	1	/
03. XII 2015.	654	150 година Крушевачке гимназије 23 дин – зграда Крушевачке гимназије	3x3 (8+1)	25 000	1	/
08. XII 2015.	655 656 657 658 659 660	Британске хероине Првог светског рата у Србији 74 дин – Флора Сендс 74 дин – Др Кетрин Стјуарт Макфејл 74 дин – Елис Инглис 74 дин – Др Изабел Емсли Галовеј Хатон 74 дин – Евелина Хаверфилд 74 дин – Др Елизабет Рос	3x2 (6) Карнет број 2	10 000	3	/
10. XII 2015.	661	Дан марке, 100 година поштанске марке 23 дин – Краљ Петар на бојишту 1914.	5x5 (25)	45 000	1	/
28. I 2016.	662 663 664 665	Српски манастири на листи културне баштине УНЕСКО 23 дин – Богородица Љевишка 46 дин – Грачаница 69 дин – Високи Дечани 70 дин – Пећка Патријаршија	5x2 (10)	65 000	4	4
08. II 2016.	666 667	Лунарни хороскоп – година мајмуна 23 дин – 74 дин –	5x5 (25)	175 000 65 000	1	/
23. II 2016.	668	125 година Српског геолошког друштва 23 дин – Јован Жујовић	3x3 (8+1)	25 000	1	/
25. II 2016.	669 670	Васкрс 23 дин – Васкрсење Христово, 18.в. 74 дин - Васкрсење Христово, 19.в.	5x5 (25)	215 000 100 000	1	/

Преглед доплатних марака у периоду септембар 2015 - фебруар 2015.

Датум	Кат. број	Назив	Табак	Тираж	Период употребе
05. X 2015.	66	Дечја недеља * - 10 дин у употреби су биле налепнице: 20, 30 и 40 дин	10 x 10		05. X 2015.-11 X 2015.
26. X 2015.	67	Европско првенство у ватерполу Београд 2016 - 10 дин	10 x 10	750 000	26. X 2015.-02. XI 2015.
22. II 2016.	68	Кров 2016 - 10 дин	10 x 10	1 500 000	22. II 2016.-06. III 2016.

приредио Угљеша Стефановић

Годишњи састанак Арге Југославија одржан је 5. фебруара 2015. У Келну, када су реизабрани стари чланови одбора: председник др Јан Улрих Клаус, почасни председник др Херман Диц, генерални секретар Тобиас Хуилманс, финансијски секретар Волфганг Апел и изабрани нови чланови одбора: заменик председника Владимир Милић, чланови одбора Ненад Рогина и Јаханес Гирндт.

Удружење ArGe Jugoslawien обухвата филателију и поштанску историју свих претходних и садашњих држава на простору бивше Југославије. Осим подручја Краљевине и Републике Југославије, заступљена су и подручја аустријске и мађарске поште на поменутом простору, окупација за време Другог светског рата, окупација Босне и Херцеговине, партизанска пошта...

Часопис Südost-Philatelie излази три пута годишње.

Постаните члан и придружите нам се!

председник: др Јан Улрих Клаус,
email: **mail@janclauss.eu**

заменик председника: Владимир Милић (контакт особа за Србију):
email: **vladimir.milich@gmail.com**

www.arge-jugoslawien.de

ТИРАЖИ РЕДОВНИХ МАРАКА СРБИЈЕ
ЗАСТАВА, ГРБ И МАНАСТИР ЖИЧА 2006-2014

Филателистички гласник је у контакту са Поштом „Србија" добио информацију о тиражу и датумима пријема редовних марака „Застава" 16,50 дин (151), „Грб" 20 дин (152) и „Манастир Жича" 8 дин (158) из штампарије ЗИН у централни депо Поште у периоду јун 2006 – децембар 2014. (табела). Подаци се односе на збирни тираж из разлога што Пошта и ЗИН при овој евиденцији не уважавају елементе марке као што су врста папира, врста гуме и зупчање. За период од јуна 2006. до децембра 2007. достављени су збирни подаци о примљеном тиражу.

151 – Застава 16,50 дин		У периоду јануар 2008 – децембар 2014 није било пријема марке са мотивом заставе, номиналне вредности 16,50 динара
датум	тираж	
VI 2006 -XII 2007	4 900 000	
Укупно	4 900 000	

152 – Грб 20 дин		
VI 2006 -XII 2007	25 000 000	У периоду јануар 2009 – децембар 2014 није било пријема марке са мотивом грба, номиналне вредности 20 динара
6. VI 2008.	950 000	
6. VIII 2008.	850 000	
8. IX 2008.	850 000	
3. X 2008.	950 000	
6. XI 2008.	1 500 000	
13. XI 2008.	200 000	
3. XII 2008.	1 650 000	
Укупно	31 950 000	

158 – манастир Жича 8 дин		
VI 2006 -XII 2007	1 169 000	У периоду фебруар 2010 – децембар 2014 није било пријема марке са мотивом манастира Жича, номиналне вредности 8 динара
6. VI 2008.	80 000	
9. VII 2008.	60 000	
8. IX 2008.	20 000	
3. X 2008.	50 000	
6. XI 2008.	20 000	
13. XI 2008.	40 000	
3. XII 2008.	144 000	
7. XII 2009.	40 000	
18. I 2010.	20 000	
Укупно	1 643 000	

Владимир Милић

Проф. др Милан Радовановић

Двострука окупација Новог Пазара?

Повод за овај рад је одређена недоумица која се јавила после проналажења поштанских објеката са жиговима Новог Пазара како бугарских, тако и аустро-угарских током окупације Србије у Великом рату. Као што се може видети на приказаним примерима појављују се поштански објекти са бугарским поштанским и цензурним жиговима Новог Пазара, а и аустро-угарска пошта са жиговима истог места.

У даљем следи опис наведеног.

„Љубавна" разгледница упућена из Новог Пазара 29. децембра 1915 године за Смедово са видљивим само бројем 29 на поштанском жигу приказана је на Сл.1. Као што се може уочити на овој разгледници се, поред долазног поштанског жига Смедова и бугарског поштанског жига Новог Пазара, налази и бугарски цензурни жиг Новог Пазара.

Сл.1 Полеђина разгледнице упућене из Новог Пазара за Смедово

Прегледом доступне литературе (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7) цензурни жиг Новог Пазара није нигде евидентиран, па се може предпоставити да је овај цензурни жиг, до сада, био непознат. Наведеној литератури мора се додати и вишегодишњи студиозни рад В. Вишацког (8), код кога, такође, није наведен, па тиме није ни приказан овај цензурни жиг. То је и разлог да се посебно представи (Сл.2)

Сл.2 Цензурни жиг Новог Паазара

Други поштански објект на коме се налази поштански жиг Новог Пазара (12. јуни 1916) је.

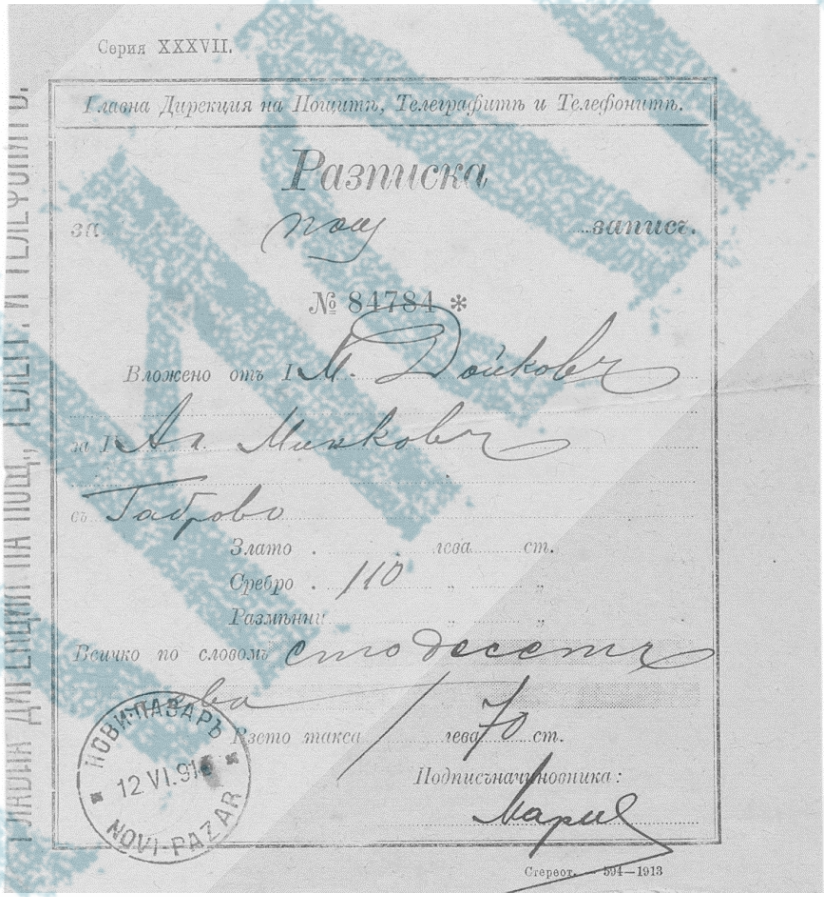

Сл.3

„Разписка" („Признаница") Главне дирекције поште, телеграфа и телефона Бугарске (Сл.3). Не улазећи у њену анализу може се констатовати да постоји разлика у поштанском жигу Новог Пазара. Поређењем, нажалост, нечитљивог поштанског жига Новог Пазара са Слике 1 и истог са Слике 3, уочава се најмање разлика у димензијама пречника жига. Поштански жиг са Слике 1 има пречник величине 27 mm, док жиг са Слике 3 има исте величине од 30 mm.

Следећа два поштанска објекта односе се на аустро-угарске жигове Новог Пазара.

Као што је познато, аустроугарски поштански жигови примењени у Србији раврстани су према Транмеру у пет група: Пошта у Новом Пазару била је пошта прве класе и припадала је групи 3. То значи да су поред имена места постојали шалтери („а" и „б") и да се на жигу налази звездица.

Сл.4 Аустро-угарска војничка карта упућена из Новог Пазара 16. маја 1917 године за војну пошту бр. 521 са жигом „K.u.K Etappenpostamt – Novi Pazar /a"

Други пример је приказан на следећој слици са полазним жигом „K.u.K Etappenpostamt – Novi Pazar /b", Аустро-угарска војна целина коришћена у окупираној Србији упућена 6. априла 1918 године из Новог Пазара, правилно дофранкирана за иностранu поштански саобраћај са поштанском марком од 3 хелера, за Женеву. Карта је уобичајено

цензурисана у Фелдкирху (Feldkirch) правоугаоним цензурним жигом црвене боје и преко српског агента Црвеног крста Јована Премовића прослеђена за Солунски фронт. Као што се може уочити, на карти се налази жиг солунске српске цензуре „13 ПРЕГЛЕДАЛА / ВОЈНА ЦЕНЗУРА" љубичасте боје.

Сл.5

Решење ове загонетке нађено је у капиталном делу А. Митровића (9). Опште схватање је било да се Србија мора уништити и поред различитих виђења њене судбине. Више о томе у наведеној литератури. У даљем ће бити наведени само кључни елементи за разумевање и решавање постављеног проблема користећи цитате из историјске грађе. Према Митровићу (9):

„Бугарска је већ почетком децембра 1915 године показала да су јој територијални прохтеви на рачун Србије постали много већи него што је садржавао уговор потписан 6. септембра 1915, иако су у њему били сви ондашњи бугарски захтеви прихваћени."

„Када су краљ Фердинанд, председник владе Радославов и начелник Генералштаба генерал Жеков дошли у посету немачком цару био је учињен и званични корак. У току разговора између бугарских и немачких представника 10. фебруара 1916, бугарска страна поднела је захтев за територијама на левој обали Мораве, за делом Косова који су окупирале бугарске трупе и за деловима Албаније у коју је такође ушла бугарска

војска. Бугари су тада у ствари затражили територије са Смедеревом, Смедеревском Паланком, Рачом, затим крајеве Левач и Темнић (тако да граница иде непосредно источније од Крагујевца), Трстеник, Крушевац, Александровац, врхове планине Копаоник, Приштину, Призрен и источну Албанију...

Може се додати да су Немци били склони да у већем делу прихвате бугарске захтеве, али да је питање бугарског проширења и преко договорене линије од 6. септембра 1915, остало отворено због противљења Аустро-Угарске."

„Сукоб између трију савезника је сасвим јасно избио већ у новембру 1915, а почетком децембра су на дневном реду су били оштро постављени проблеми..."

„Територије које су заузеле њене јединице Бугарска је поделила у две зоне. Једна је обухватала крајеве Србије у оквиру линије одређене уговором од 6. септембра 1915, практично у сливу Јужне Мораве и источно од Велике Мораве, и била названа „Војно-инспекцисјка област Морава", а њено средиште је било смештено у Нишу; друга је обухватала Македонију и била названа „Војно-инспекцијска област Македонија", са средиштем у Скопљу. Бугари су намеравали да у ову другу окупациону област укључе и све делове Косова које су заузеле њихове армије, а уколико је могуће и делове Албаније, па су настојали да у том смислу створе „de facto" стање. На аустро-угарској страни журили су да под своју управу ставе све територије које су лежале западно од линије одређене уговорм од 6. септембра 1915, тим пре што су све вести говориле да Бугарска проширује своје захтеве. Царско-краљевска Врховна команда Аустро-Угарске је 1. јануара 1916 издала наредбу о образовању Војног генерално гувернмана у Србији на простору ранијих српских округа Београд, Шабац, Ваљево, Горњи Милановац, Крагујевац и Ћуприја; новом наредбом од 11. фебруара 1916, овај Гувернман је био проширен на округе Ужице, Чачак и на западне делове округа Крушевац." „Убрзо је због бугарских претензија на Косово и Албанију дошло до озбиљне кризе између Бугарске и Аустро-Угарске."

„Онда су аустро-угарске трупе на многим тачкама прешле линију која их је раздвајала од бугарске војске и, не обазирући се на свог савезника, почеле да запоседају територије које су већ држали Бугари. Тиме је криза почела да рађа изузетно озбиљне војне инциденте, што је посебно постало видно када се бугарски командант у Качанику супротствио оружјем и присилио царско-краљевске војнике да се повуку".

„Пошто се у марту видело сасвим јасно да да Аустро-Угарска и Бугарска у међусобним преговорима не могу наћи решење... у Бечу су прихватили

предлог да посредничку улогу одигра фелдмаршал фон Макензен, односно немачки Генералштаб. Истовремено је и аустро-угарска страна наставила да ствара „de facto" стање тамо где је то могла, па је наредбом од 15 марта 1916 прикључила својем већ створеном Гувернману још и округе Пријепоље, Нови Пазар и Косовску Митровицу." „Наиме барон Буријан је у јануару 1916 поверио немачком амбасадору да

„Санџак мора припасти Монархији"...".

„Коначно је фон Макензен личном посетом Софији и разговорима с Фердинандом и Радославовом успео да добије бугарску сагласност за један већ раније предложени немачки компромисни план. То је омогућило да 1. априла 1916 буде потписан уговор између аустро-угарске и бугарске команде о демаркационој линије. Основу уговора чинило је најпре то да да је у бугарским рукама остајала област са Приштином и Призреном, а аустро-угарским Елбасан и Ђаковица, потом да су обе стране прихватиле да је „уговор искључиво војне природе" и да је могуће да две владе касније донесу друго решење." На крају прегледа историјских догађаја може се као закључак навести и следеће:

„Гувернман је био подељен на тринаест управних јединица, односно на град Београд и дванаест округа , у којим је највишу власт имао окружни командант. Округи су били Београд-Област, Шабац, Ваљево, Горњи Милановац, Крагујевац, Чачак, Ужице, Крушевац, Смедерево, Нови Пазар, Пријепоље и Косовска Митровица."

На основу ових података може се са великом сигурношћу претпоставити шта се одигравало током ратних операција у Србији. Очигледно је да су бугарске трупе окупирале и Нови Пазар, отвориле пошту и обезбедиле поштанске и цензурне жигове. О томе говоре и оба датума на приказаним бугарским објектима - 29. децембар 1915 и 12. јуни 1916 године Чињеница је да је аустро-угарска војна пошта Новог Пазар почела са радом тек 15. маја 1916 године, што је била последица наведених чињеница одн. што је територија припала Аустро-Угарској, Прекалапање у датумима од скоро месец дана може се објаснити претпоставком да је бугарска пошта наставила да још неко времa ради. У Новом Пазару. У прилог наведеном сведоче и следеће разгледнице. Убеђеност Бугара у трајност заузете територије резултирала је издавањем одговарајућих разгледница (Сл.6)

FAKES FORGERIES EXPERTS

Сл.6

Слично су урадили и Аустријанци (Сл.7)

Сл. 7 Део разгледнице Новог Пазара: сликар А.Геиер, новембар 1918)?)

Овим је недоумица око поштанских објеката са жиговима Новог Пазара како бугарских, тако и аустро-угарских током окупације Србије у Великом рату, чини се, у потпуности разјашњена.

Литература

1. Дероко Е., Јавна поштанска служба у Србији за време непријатељске окупације у светском рату, ???

2. Петровић Ј.А., Поште у Србији за време Првог светског рата, Филателиста 1, 1955.

3. Whittaker M., The Bulgarian Occupation of Serbia, Jugopošta 29, 1991,

4. Stevens M.R., Comments regarding „The Bulgarian Occupation of Serbia", Jugopošta 33,1992,

5. Morrell R., The Bulgarian Occupation of Serbia in WW1, Jugopošta 68, 2003,

6. Anonimus, www.Philatelicmarket.com,

7. Vasilev M., Bojadžijev S., Kozarev J., Petrov P., Cenzurirane na graždanskata korespondencija v Blgarija na pervata svetovna vojna 1915-1918 g, Savez filatelista Bugarske,1989,

8. Вишацки В., Војне цензуре 1876-1945, Филателиста бр.223/224, новембар 1995,

9. Митровић А., Србија у првом светском рату, Стубови културе, Београд,2004

Позивамо вас на београдско представљање књиге проф. др Милана Радовановића

„Французи и Срби у Северној Африци (1916-1918) / Неми сведоци".

Петак, 8. април, 12 ч, Дом Војске Србије, Браће Југовића 19, Београд.

ПОЗОРИШТЕ И ФИЛАТЕЛИЈА [4] [1]

Органску целину, без сумње, чине и марке са темом античког, грчког позоришта. Оваквих марака има доста, нарочито оних на чијим су цртежима рушевине античких театара. Најзначајнија серија на ову тему је грчка серија „Античко позориште“, издата 1959. године.

The Ancient Theatre of Delphi: stamp from series (set of seven postage stamps)
Ancient Greek Theatre, printed in Greece 1959

Пригодне марке и серије штампане поводом одржавања разних позоришних игара и фестивала чине посебну категорију марака у оквиру ове тематике. Издавање марака овакве врсте нарочито илуструје у којој мери влада случајност у овој сфери издавачке делатности. Тако, рецимо, ни до данас не постоје издања у вези са најзначајнијим фестивалима и позоришним играма. Још увек није објављена марка посвећена Позоришним играма у Салцбургу, Бајројту, или Фестивалу у Авињону. (Текст је писан 1967. године. Од тада се стање унеколико променило, прим. приређивача). Но, и поред тога, у овој ужој области постоји неколико интересантних издања. То су марке издате о Играма у Оберамергауу, издате 1960. године у Немачкој Демократској Републици, две марке Мађарске поште из 1960. и 1963. издате поводом Летњих игара у Сегедину, или најрепрезентативнија серија ове тематике објављена поводом Шекспировог фестивала у Стратфорду на Ејвону.

[1] Четвртим наставком завршавамо објављивање есеја „Позориште и филателија“, штампаног у публикацији Стериjиног позорја у Новом Саду 1967. године, поводом приређивања изложбе под истим називом. Аутор есеја је др Ференц Катона, руководилац Историјског одељења Института за позоришне науке у Будимпешти.

1955, Dubrovnik Summer Festival

На крају, овој тематици припадају и марке на којима су приказани позоришни симболи, предмети, реквизити итд. Има, наиме, доста марака којима се жели да пропагира културни живот једне земље, а међу симболима приказаним на тим маркама налази се, између осталог, и позоришна маска. Постоје марке које приказују позоришне плакате, скице костима, оперске партитуре или фрагменте нота. Овакве марке су врло цењен куриозитет. На једнима од најцењенијих ове врсте, на румунском блоку издатом у част Карађалеа могу се видети, осим портрета аутора, плакати његових дела изведених на разним позорницама света, као и неколико скица костима из његових драма.

Set of four postage stamps commemorating
the Centenary of the birth of Dante Alighieri (1265-1321), 1965

То су, дакле, оне уже теме које су повезане са тематиком позоришта. Има, међутим, веома много марака из ове области о чијем броју на овом простору не можемо дати реалну слику. Циљ изложбе „Позориште и филателија" заправо је у томе да приказивањем најлепших и

најкарактеристичнијих примерака ове тематике открије лепоте и могућности ове области филателије.

Завршавајући овај наш приказ потребно је да се осврнемо на једну ужу грану ове тематске области која, на жалост, још није обрађена, те можемо да је прикажемо само у контурама, Наиме, ради се о врло богатој области поштанских жигова који су отискивани поводом неког важнијег позоришног догађаја.

Скоро све поште света, осим обичних поштанских жигова, редовно користе и пригодне и рекламно-пропагандне жигове. Међу њима има многих који се односе на позориште, али пошто они још нису систематски обрађени, то их ми нисмо могли детаљније приказати. Међутим, међу материјалима изложбе налази се неколико раритета из ове области. Таква је, на пример, марка на пригодној коверти издата поводом обнављања бечког Бургтеатра, или пригодни жигови поводом летњих игара у Сегедину 1963. године.

Филателистички гласник је могуће купити у Клубу филателиста у Београду, улица Светог Саве 16-18/II, недељом од 9 до 14 часова

Испорука изван Београда:
Цена примерка је 350 динара+ 120 динара (поштарина и трошкови паковања)

Sending Filatelisticki glasnik abroad:
Price is 4 EUR (one copy)+3 EUR (postage)

ОГЛАШАВАЊЕ / ADVERTISING

¼ стране / ¼ of the page	**1200 дин/10 EUR**
½ стране / ½ of the page	**1800 дин/15 EUR**
1 страна / 1 page	**3600 дин/30 EUR**
Унутрашња страна корица/The inside cover page	**6000 дин/50 EUR**

Младен Вилфан

ТРИ ИЗДАЊА ФНР ЈУГОСЛАВИЈЕ С МОТИВИМА ИЗ ПРИВРЕДЕ

„ПРИВРЕДА“ (I), (II), (III) - [1]

Студија ТРИ ИЗДАЊА ФНР ЈУГОСЛАВИЈЕ С МОТИВИМА ИЗ ПРИВРЕДЕ „ПРИВРЕДА“ (I), (II), (III) објављена је 2014. у хрватском часопису Acta Philatelica Nova 2014. Уз сагласност и љубазност аутора и уредника, објављујемо овај текст у Филателистичком гласнику.

Још прије завршетка Другог свјетског рата, у вељачи 1945., појавило се издање од четирију вреднота с ликом вође покрета отпора Ј. Б. Тита у маршалској униформи. Тискано је по нацрту Ђорђа Андрејевића Куна с номиналама у тзв. окупацијским динарима, т.ј. валути у упоради само унутар Србије под њемачком управом. Иако се ово издање у каталогу ‘Југомарке’ води као прво редовно издање за цијелу послијератну Југославију, његова упораба је у почетку била ограничена само на Србију, а нешто касније кориштено је и у Македонији, Црној Гори и у дијеловима Босне и Херцеговине. Ова серија, као и већина осталих, тискана је у офсетној техници у Заводу за израду новчаница у Београду. Квалитета је била изразито лоша, као и код серије с номиналом у новој југославенској валути која ју је слиједила. Слике су често размазане и мутне, а поједини елементи једва препознатљиви.

Након низа ‘Тито у маршалској униформи’, већ у листопаду исте године издан је низ ‘Партизани’ у књиготиску, по нацртима неколико београдских умјетника. Естетски дојам је био подједнако лош. Бројне примједбе стизале су и из земље и из иноземства. Примјењиване су врло разнолике врсте папира и нарочито гумирања.

Негдје у то вријеме појавила се идеја издавања редовите серије франко марака с мотивима из привредног живота. Ова идеја је врло вјероватно потакнута напорима у обнови ратом разрушене земље. Поједине гране привреде готово су потпуно нестале у рату.

Рани идејни предлошци и ликовна рјешења

Најранији познати ликовни приједлог био је цртеж загребачког сликара Божидара Коцмута, уз пробне отиске у дубокотиску у четири боје. Ово ликовно рјешење очито је израђено још 1945. јер пробни отисци носе натпис ‘Демократска Федеративна Југославија’, дакле назив државе који је по усвајању новог устава ране 1946. замијењен именом ‘Федеративна Народна Република Југославија’. Дизајнерски је овај покушај био неуспјешан и не треба жалити што није реализиран.

Непознато је зашто се одустало од издања серије с мотивима из привреде, али је чињеница да је прошло још пет година док идеја није реализирана.

У међувремену су се појавили идејни предлошци сликара Е. Вицића, сада већ под називом државе Федеративна Народна Република (ФНР) Југославија, дакле тијеком 1946. или касније. Ни они нису били нарочито успјешни, али свакако бољи од Коцмутових.

Сл.1. Покусни отисци неусвојеног ликовног рјешења сликара Божидара Коцмута из 1945. у четири различите боје (100 %)

Сл. 2. Приједлог Е. Вицића за издање 'Привреда'. Цртеж оловком и угљеном за вриједност од дин. 1.00. (70 %)

Слика фотоесеја цијелог низа приказана је уз чланак Д. Фиљара Есеј у 'Хрватској Филателији' 1/2013; стр. 4

Сл. 3. Оригинални цртеж Павла Гавранића за марку од 5 дин. на тему рибарства (80%)

Цртеж је на тврдом картону величине 103.0 x 135.0 mm у два слоја.
Оба натписа и дијелови фигуре дјевојке су на горњем, а остатак цртежа на доњем слоју. Овим начином је цртеж добио додатну изражајност и дубину и знатно је олакшао посао граверу.
Овај мотив је кориштен за марку од дин. 5.00 код сва три издања у плавој и наранчастој боји.

Сл. 4. Оригинални цртеж Павла Гавранића за марку од дин. 30.00 на тему графичке индустрије (80 %)

Цртеж је рађен у истим димензијама и на исти начин као и претходни, а кориштен је у оба издања у дубоком тиску црвено смеђој и плавој боји

Даљњи приједложни цртежи или пробе за издање 'Привреда' ми нису познати.

Усвојени цртежи академског сликара др. Павла Гавранића

Коначно су наручена ликовна рјешења од академског сликара и професора на загребачкој Ликовној академији др. Павла Гавранића. Гавранић је израдио врло успјешне цртеже тушем. Ради се о ликовним рјешењима која се одликују чистоћом рјешења и одступањем од чистог

'социјалистичког реализма', владајућег и до тада једино прихваћеног умјетничког правца. Пажљивијим гледањем цртежи ових марака имају озбиљне натрухе „art decoa". Гавранић је одступио од до тада опће прихваћене праксе да натписе који су морали имати оба алфабета, латинични и ћирилићни, смјести на врху и дну слике марке па је примијенио двије вијугаве траке које оживљавају слику. Без претјеривања се може рећи да ови цртежи надмашују многа иноземна рјешења и зато су побрали опће одобравање и код куће и изван граница. За мој укус ове марке су свакако међу најљепшим издањима бивше државе.

Гавранић је добро познавао граверску струку и водио рачуна о предностима и ограничењима које она намеће граверима. Серија је имала за тематику све најважније привредне гране: металургију, рударство, дрвну индустрију, грађевинарство, промет, рибарство, ратарство, воћарство, сточарство, графичку индустрију и електропривреду.

Начин тискања

Детаљан напис о начину израде ових трију издања објавио је 1952. Дејан Тубиновић у београдском часопису 'Филателиста'. Прва два издања тискана су техником дубоког тиска-бакрореза на основи гравираних идејних цртежа (њем. Linientiefdruck). Ова комплицирана и скупа техника даје јасну и рељефну репродукцију цртежа и уједначеност свих марака у тискарском арку. Техника је први пут у новој Југославији примијењена за редовне франко марке, иначе се чешће примјењује за спомен издања у мањој наклади намијењеној углавном филателистима. Овдје треба споменути да су прва три издања франко марака Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца тискана у дубокотиску, два у Њујорку код American Bank Note & Co. (Ми. 145-158, 169-173), а треће код Thomas de la Rue & Co. Ltd. у Лондону (Ми. 176-185), док се већ код сљедећег издања прешло на јефтинији, али мање квалитетан књиготисак у Београду (Ми. 188-199). Франко серија опет се вратила дубоком тиску првим издањем југославенске избјегличке владе у Лондону 1943. године (Ми. 441-444).

Припреме за тисак трајале су много мјесеци. Гравер мора сваку линију извући у бакру у нормалној величини марке, минијатурни рад који захтијева велику вјештину и стрпљивост. Завршени бакрорез упућује се у радионицу галванопластике гдје се граверски рад умножава галванским путем и прави се плоча од 100 комада. Посебан проблем били су застарјели и примитивни уређаји за гумирање и зупчање у београдском Заводу за израду новчаница. Тискара није могла задовољити потребе поште одједном па су марке првог издања излазиле у раздобљу од године и пол дана. Осим тога, крајем 1951. дошло је до скоковита раста

поштанских тарифа што је довело до потребе тискања нових номинала у склопу Привреде II јер су неке од дотадашњих постале неупорабљиве.

Зато се, на жалост филателиста, али на одобравање Поште, код трећег издања, које је у милијунским накладама тискано углавном 1953. и касније, примијенила офсетна равна техника, уз коришћење клишеја за фотомеханичку репродукцију. Произведене марке су нерељефне, али задржавају донекле дубину цртежа. На сву срећу, Гавранићеви цртежи су задржани, али су мијењане номинале и боје. Сретна околност је да није примијењен књиготисак,који би знатно умањио љепоту ових марака. Прије лазом на офсет брзина тискања повећана је, а цијена израде смањена. Треба само мало искуства па да се већ на опип разлуче марке тискане у ове двије врло различите технике.

Прва марка за коју су израђене пробе у офсету била је марка од дин. 15.00 - иначе најкоришћенија - будући да је била намијењена основној пристојби за писмо. Пробе су успјеле и марка је тискана у неколико наврата у вишемилијунској тиражи. Марка од дин. 8.00 номинале тискана је искључиво у офсету.

Заједнички подаци за Привреду (I) и (II)

Цртеж: Др. Павле Гавранић

Рез (Гравура): Танасије Крњајић, Божидар Коцмут само за СФК № 947.

Начин тиска: Дубоки линијски тисак (бакротисак) код Завода за израду новчаница, Београд.

Величина: Слике 20.0 x 26.0 mm; цијеле марке 24.0 x 30.0 mm.

Папир: Очито су коришћени папири разних дебљина и каквоће који се могу сврстати унутар двије категорије и то тањи полупровидни и дебљи слабо провидни папир. Нигдје нису објављени податци о томе јесу ли све номинале израђене на те двије врсте или је у тискари насумично коришћен папир како је стизао из депоа. Номинале од дин. 16.00 и 30.00 од Привреде (I) видио сам само на тањем провидном папиру, али можда и оне постоје на овом другом папиру само их ја нисам имао прилике видјети. Потребно је даљње изучавање употријебљених папира за ове двије, као и за остале номинале, а не смије се искључити могућност да постоје и неке друге врсте папира.

Гума: Нарочито лоше изведено је гумирање иако филателистима омогућује специјализирање и по врстама гуме. Главне врсте су бијела (т.ј. прозирна), сјајна и мат (тзв. 'Финска гума'), жућкаста - сјајна, жута и жуто смеђа. Поједине врсте гуме имале су слабе адхезивне особине па су се

поједине марке тешко лијепиле и понекад и отпадале с франкираних пошиљки.

Зупчање: Чешљасто 12 ½ уз наведене изнимке код 'Привреде II'

Продајни арак: Од 100 примјерака у распореду 10 x 10.

Наклада: Непозната, али вишемилијунска код већине вреднота. Познато је међутим да је вредноста од дин. 50.00 Привреде (I) тискана само у 50000 примјерака (500 арака) као тзв. 'кључна марка' намијењена сакупљачима. Франкатурна вриједност до: 15.02.1968.

У рјешењу Министарства пошта објављеном у ПТТ Веснику бр. 9/1950 каже се: 'Марке су штампане у табацима по 100 комада' То би требало значити да су тискарски и продајни арци истовјетни.Та тврдња изгледа ми прилично невјеројатна јер би тисак био врло спор с обзиром на велике накладе. Штовише, присутност рубних ознака I и II римским или арапским бројкама код свих вреднота осим номинала од дин. 30.00 и 50.00 сугерира - у најмању руку - тискање нижих вреднота упорабом већег цилиндра с двије причвршћене плоче. Даљња, иако неизравна потврда налази се у чињеници да постоје многобројне марке са зупчаним додатним рубом (тзв. 'таб'). Била је дугогодишња југославенска пракса да се двоструки арци зупчају барем једанпут, а понекад и више пута у средини да би се олакшало раздвајање у продајне арке. На тај су начин настали 'табови' лијево и десно који се понекад погрешно описују као 'двоструко зупчање'.

Драган Новак у своме чланку 'Франко марке с мотивима из привреде 1950-53' објављеном у Филателији бр. 3/1953 употребљава мени нејасну па и контрадикторну тврдњу: 'На продајним арцима налазе се рубне ознаке продајних арака, односно тисковних наклада ....' По мојем мишљењу он је вјеројатно желио рећи да присутност рубних ознака упућује на постојање двију плоча док разлике у облику и положају тих ознака, нпр. водоравно или окомито, треба приписати различитим накладама за које су припремљене нове плоче или кориштене реновиране плоче.

У службеним документима нема објашњења о постојању и сврси рубних ознака, о разним тискањима или висини наклада за поједине марке с једном ниже наведеном изнимком. Овдје желим потврдити своје мишљење о сврси и разноликом изгледу рубних ознака. Другим ријечима: Тискарски арак састојао се је од два продајна арка. Разлике у изгледу рубних ознака изравно приписујем разним накладама.

Све рубне ознаке урезане су руком и то без посебне прецизности. Новак то објашњава чињеницом да су рубне ознаке интерна помагала тискаре па се њиховој изради не обраћа већа пажња. Међутим, опће је познато да

филателисти посебно цијене марке с рубним ознакама. Код неких марака, нпр. код номинале од дин. 3.00, нашао сам 12 различитих рубних ознака (6 парова с римским ознакама I и II) које се разликују и по величини и по положају на рубу арка. За марке од дин. 30.00 и 50.00 нисам до сада нашао рубне ознаке. То ми се чини логичним код марке од дин. 50.00 тискане у ограниченој наклади од 50000 примјерака. Том приликом вјеројатно је коришћена једна плоча за отискивање само 500 арака. Нисам у могућности објаснити недостатак рубних ознака на марци од Дин. 30.00, али мислим да се и ту радило о релативно малој наклади која није забиљежена. Треба имати у виду да у тијеку планирања, тј. у 1950. години, није било могуће предвидјети драстично поскупљење поштанских услуга које је услиједило касне 1951. и да је ова номинала била врло висока у успоредби нпр. с основном пристојбом за писмо од дин. 3.00. Ниску накладу могуће је потврдити и релативном ријеткошћу ове марке наспрам исте вредноте у плавој боји издане у склопу 'Привреде II'.

Привреда I

Рјешење о издавању: Рјешење Главне дирекција ПТТ № 19400 дне 14.8.1950. За марку номинале дин. 16.00 издано је додатно рјешење № 20207 дне 27.10.1950.

Пробни отисци: рађени су у више боја и/или у нијансама исте боје. Ради се о завршним отисцима који у потпуности гравуром и размјерима одговарају готовим маркама. Предлошци су израђивани у промијењеним и у коначно прихваћеним бојама који се од изданих марака разликују по кориштеном папиру. Наиме, сви пробни отисци користе дебљи папир, налик на танки картонски папир благо тониран у врло свијетлим нијансама боје предлошка. Код нижих номинала (дин. 0.50 до 10.00) познати су ми предлошци у 4 до 5 различитих боја, а код виших (дин. 12.00 до 50.00) у 2 или 3 боје. Познати су и отисци у црној боји с ознакама за центрирање слике. Сви мени познати предлошци су дошли на тржиште као појединачни комади.

Сл. 7. Фото проба марке од дин. 7.00

Сл. 5. Пробни отисци у неизданим бојама (100 %)

Сл. 6. Пробни отисци у изданим бојама (100 %)

Каталогизација ПРИВРЕДА I

942 (628) – дин 0.50

папир: тањи-прозиран
обичан-слабо провидан

боја:сивосмеђа, црносмеђа

гума: бијела(сјајна), жућкаста, смеђе-жута

рубне ознаке:римске бројке I и II урезане водоравно у горњем лијевом углу арка

943 (629) – дин 1.00

папир: тањи-прозиран
обичан-слабо провидан

боја: зелена, без значајних нијанси

гума: бијела(сјајна), бијела-мат („финска гума"), жућкаста (сјајна)

рубне ознаке:римске бројке I и II урезане водоравно или косо у доњем десном углу арка величине 4.5 или 5.00 mm

944 (630) – дин 2.00

папир: тањи-прозиран
обичан-слабо провидан

боја:наранч.(свијетла до тамне)
смеђе наранчаста (ријетка P)

гума: бијела, жућкаста, смеђе-жута

рубне ознаке:римске бројке I и II урезане водоравно горе лијево (величине 3.25 mm) или у средини лијевог руба величине 4.5 или 5.00 mm

945 (631) – дин 3.00

папир: тањи-прозиран
обичан-слабо провидан

боја: црвена (свијетла до тамне),
смеђе црвена (ријетка P)

гума: бијела(сјајна), бијела-мат („финска гума"), жућкаста, смеђе-жута

-рубне ознаке:римске бројке I и II урезане водоравно
а) у десном доњем углу, 4 mm
б) у десном доњем углу с точком, 6 mm
ц) у десном горњем углу
д) у лијевом доњем углу уз додатне знакове „м.а" или „Д"
-римске бројке I и II урезане усправно у лијевом горњем углу уз додатне знакове, 5 mm
-римске бројке I и II урезане водоравно или косо у лијевом горњем углу уз додатне знакове „м.а" или „Д"

946 (632) – дин 5.00

папир: тањи-прозиран
обичан-слабо провидан

боја: плава без значајних нијанси

гума: мат („финска гума"), жућкаста, смеђе жута

рубне ознаке: римске бројке I и II у водоравном, косом и у усправном положају у лијевом горњем углу. Бројка I урезана водоравно, а бројка II усправно у доњем лијевом углу.

947 (633) – дин 7.00

папир: тањи-прозиран
обичан-слабо провидан

боја: сива, црносива

гума: бијела(сјајна), бијела-мат („финска гума"), жућкаста

рубне ознаке: римске бројке I и II урезане:
а) усправно у лијевом рубу код 1. марке
б) укосо у лијевом горњем рубу
ц) под нагибом у лијевом горњем углу

948 (634) – дин 10.00

папир: тањи-прозиран
обичан-слабо провидан

боја: смеђа (свијетла до тамне)
црвено-смеђа (ријетка P)

гума: бијела(сјајна), бијела-мат („финска гума"), жућкаста, смеђе-жута

рубне ознаке: римске бројке I и II урезане:
а) усправно у лијевом рубу код 1. марке
б) у десном горњем рубу изнад нејасног цртежа (вјероватно преокренуто „Д"?)
Римска броја II урезана водоравно у лијевом горњем рубу.
Арапске бројке 1, 2 и/или 3 у негативу у десном горњем углу са „П". Вјероватно ће се временом пронаћи и број 4.

949 (635) – дин 12.00

папир: тањи-прозиран
обичан-слабо провидан

боја: љубичасто-смеђа (свијетла до тамне)
црвенкасто-смеђа (врло ријетка PP)

гума: бијела(сјајна), жућкаста(сјајна), жућкаста(мат), смеђе-жута

рубне ознаке: римске бројке I и II урезане:
а) водоравно у десном доњем углу
б) водоравно у лијевом горњем углу
ц) усправно у десном горњем углу
„Љествице" од пет водоравних и двије окомите црте урезане окомито у средини арка код 5. и 95. марке

950 (636) – дин 16.00

папир: тањи-прозиран

боја: љубичасто-плава до ултрамарине

гума: бијела(сјајна), бијела-мат („финска гума"), жућкаста

рубне ознаке: римске бројке I и II урезане водоравно у горњем лијевом углу арка

951 (637) – дин 20.00

папир: тањи-прозиран
обичан-слабо провидан

боја: сиво маслинаста, без значајних нијанси

гума: бијела(сјајна), бијела-мат („финска гума"), жућкаста

рубне ознаке: римске бројке I и II урезане:
а) водоравно у лијевом горњем углу
б) с точком нагнуте на лијево уз 1. марку

952 (638) – дин 30.00	
папир: тањи-прозиран	
боја: смеђа до чоколадно смеђе и црвеносмеђе	
гума: бијела(сјајна), жућкаста	
рубне ознаке: до сада непознате (не постоје?)	
953 (639) – дин 50.00	
папир: тањи-прозиран обичан-слабо провидан	
боја: плавољубичаста сивољубичаста ((врло ријетка PP)	
гума: бијела(сјајна), смеђа (врло ријетка PP)	
рубне ознаке: до сада непознате (не постоје?)	
Опаска: ријетке осебине боје папира и гуме су повезане	

Типичне и производне грешке код Привреде I

Слика: Двоструки тисак слике је досада регистриран само код марке од дин. 16.00. Примјери дјеломичног или потпуног отиска слике на налеђу нису ријетки код овог издања.

Сл. 8. Примјери погрешака у зупчању које
су настале прегибом папира (Л) (100 %)
Дјеломично двоструко зупчање у лијевом рубу (Д) (90 %)

Зупчање: Један незупчани арак марке од дин. 2.00 пронађен је на пошти Поткорен у Словенији. Поврх тога цијели незупчани низ на изданом папиру био је понуђен у неколико наврата на аукцијама. Наводно су познате три незупчане серије. Очито су вјероватно постојали и цијели незупчани арци, но није познато што се десило с остатком тог материјала. Помаци зупчања нису ријетки. У неколико наврата изостало је окомито зупчање у првом окомитом реду те су марке остале незупчане лијево. Такођер су познате и марке незупчане десно из посљедњег окомитог реда.

Грешке у зупчању увјетоване прегибима у угловима нису ријетке. Велики помаци цијеле линије зубаца који сличе на двоструко зупчање су нешто рјеђи.

Новак спомиње и марку од дин. 2.00 с тзв. 'мишјим зупчањем' (њем. Wirrzähnung) у прва два окомита реда. Ову појаву нисам видио.

У Коцељеву и у Београду познате су кориштене косо половљене марке од дин. 2.00.

Прилажем специјализирану обраду Привреде I, II и III. Прихватио сам нумерацију каталога СФК, издање 2011, Београд. У загради сам навео нумерацију по Михел каталогу. Дајем своја запажања о врстама папира, боје, гуме и рубних ознака за поједине номинале. Лако је могуће да ће даљње варијанте бити пронађене у будућности; стога овај приказ не треба сматрати коначним.

Изложба „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата"

У Културном центру Србије у Паризу, у периоду од 22. октобра до 14. новембра 2015. године, одржана је изложба „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата".

На изложби су приказане фотографије, ратни дневници, војничка писма, дописне карте и остала историографска грађа учесника Првог светског рата, прикупљена у оквиру пројекта „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата". То су јединствена сведочанства о ратним страдањима српског војника у ратним годинама.

В. Б.

Проф. др Милан Радовановић

Занимљивости: Обична војничка карта – историјски извор

Карта приказана на сл.1 упућена је госпођи Наталији Лубурић, главној бабици Опште државне болнице („женска болница“) у Београду. Са гледишта поштанске историје карта је исувише обична да би била предмет пажње, ако се не рачуна да нема ни поштранског жига, ни цензуре.

Слика 1

Оно што је повод да се она опише је текст на њеној полеђини (Сл.2).

Слика 2

Текст који се налази гласи:

„Драга Ната,

Још 13. VIII.. после подне наши су опет заузели Шабац, и тако је свуди најурена та жгадија из Србије. Ја се још налазим у Јадарској – Лешници, на сваки начин да ћемо скоро опет натраг. Прилична зверства су починили овде свугде Аустријанци, какве ни Турци чинили нису. Али су зато били и бијени страховито. Адресирајте на Завојиште Комбиноване дивизије II армије, ја ћу примити писмо, макар били и у покрету. Ја сам фала Богу здрав, Срдачно поздравље од Др.П.Ђукића.

... Лешница, 13. VIII..1914“

Чини да краће, а сликовитије није могло да се опише стање на фронту.

Преглед персонализованих поштанских марака издатих у 2015

Сви подаци су објављени на основу информација добијених од корисника и уз њихову изричиту сагласност.

[118]

Датум уговора:
13. V 2015.

Корисник:
Змајеве дечије игре

Пошта:
21101 Нови Сад

Тираж: 250

Повод:
58. Змајеве дечије игре

[119]

Датум уговора:
14. V 2015.

Корисник:
Регуларна Велика Ложа Србије

Пошта:
11101 Београд 1

Тираж: 1025

Повод: Европски састанак великих мајстора

[120]

Датум уговора:
25. V 2015.

Корисник:
СО Апатин

Пошта:
25560 Апатин

Тираж: 1025

Повод: 70 година доласка Личана у Апатин

Контакт: deni20@open.telekom.rs

[121]

Датум уговора:
10. VI 2015.

Корисник:
Бициклистички клуб Чукарички

Пошта:
11030 Београд 8

Тираж: 200

Повод:
Бициклистичка трка „Tour of Kids 2015“

[122]

Датум уговора:
I - 24. VI 2015.
II – 21. VII 2015.

Корисник:
Агенција Communis

Пошта:
11102 Београд 3

Тираж: I – 1025
II - 1025

Повод: Наградна игра „Плазма за сваки пут“

[123]

Датум уговора:
21. VII 2015.

Корисник:
МС Мол (Општ. Ада)

Пошта:
24435 Мол

Тираж: 1025

Повод: 125 година од смрти Новака Радонића, сликара из Мола

[124]

Датум уговора:
20. VIII 2015.

Корисник:
-

Пошта:
11120 Београд 35

Тираж: 200

Повод:
-

[125]

Датум уговора:
26. VIII 2015.

Корисник:
HEINEKEN Србија

Пошта:

Тираж: 1025

Повод: 120 год. зајечарске пиваре

[126]

Датум уговора:
1. IX 2015.

Корисник:
ФД Ариље

Пошта:
31230 Ариље

Тираж: 1100

Повод: Фреска Плави анђео – црква Светог Ахилија, XIII век

Контакт:
063 82 15 059

[127]

Датум уговора:
23. IX 2015.

Корисник:
AVALON partners

Пошта:
11090 Београд 75

Тираж: 200

Повод: Двадесет година успешног пословања

[128]

Датум уговора:
14. X 2015.

Корисник:
СО Осечина

Пошта:
14253 Осечина

Тираж: 1050

Повод: 250 година старе цркве у Осечини

[129]

Датум уговора:
22. X 2015.

Корисник:
„Орање" доо Београд

Пошта:
11103 Београд 4

Тираж: 200

Повод: Промоција рагби паба „Орање"

Контакт:
064 2793 123

[130]

Датум уговора:
5. XI 2015.

Корисник:
-

Пошта:
11170 Београд 58

Тираж: 200

Повод: Монографија сликара Уроша Тошковића

[131]

Датум уговора:
4. XII 2015.

Корисник:
Ружица Манојловић

Пошта:
31102 Ужице 2

Тираж: 200

Повод: Десет година фестивала На пола пута

контакт: uzickaknjizevnarepublika@hotmail.com

[132]

Датум уговора:
15. XII 2015.

Корисник:
-

Пошта:
11118 Београд 32

Тираж: 1025

Повод: Први човек у космосу

Контакт:
060 5777 911

Саша Недељковић
члан Научног друштва за историју здравствене културе Србије

ЈАДРАНСКА СТРАЖА У РАЗВОЈУ ТУРИЗМА НА ПРИМОРЈУ

Јадранска стража је основана 1922. у Сплиту. Друштвени знак био је буздован Краљевића Марка извучен напола из мора. (1) После Првог светског рата Јадранска стража радила је на томе да што више њених чланова а посебно деце из унутрашњости летује на Приморју. Сем опоравка њихов циљ био је да излетници што боље упознају своју земљу и њену историју. Народ који је вековима живео раздвојено у више држава требало је да се упозна и зближи. Јадранска стража је сматрала да ће боравак деце привући њихове родитеље. Извршни одбор Ј.С. одлучио је да пошаље предаваче да одрже предавања омладини у летовалиштима Јадранске Страже. Предавали су о културно-историјским, географским и привредним темама. Предавачи су посетили колонију из Сарајева у Сукошану и Будви, колонију из Крагујевца у Милни, из Београда у Макарској и Супетру и колонију из Осјека у Трпњу. (2) У Дубровник је 30. маја 1931. стигло посебним возовима преко 600 излетника Јадранске страже из свих крајева Јужне Србије (Македоније). Излетници су предвођени соколском и грађанском кумановском музиком (у живописној народној ношњи свога краја) у поворци дошли у град, поздрављени бурним пљескањем. Испред градске општине поздравио их је у име дубровачке Јадранске страже Душан Башић истакавши: „...доласком у древни славенски град обнављају оне везе , које су и у давној прошлости уско везивале стари слободни Дубровник са царским Скопљем." У почаст излетницима војна музика отсвирала је на Шеталишту Краља Александра бирани програм. Јадранска стража у Дубровнику овом приликом поклонила је певачком друштву „Вардар" ловор вијенац са натписом „Јадранска стража у Дубровнику 30 V 1931. Српском Пјевачком Друштву „Вардар" у Скопљу". Излетници су продужили за Зеленику.(3)

Обласни одбор Дубровник у својим просторијама у Дубровнику уредио је друштвену библиотеку. Приликом одржања Обласне скупштине у Корчули 1933. приређене су велике свечаности. Иза свечаности основана је у Корчули музика Јадранске страже. Фебруара 1934. одржана је ревија југославенских народних ношњи са игранком. Приликом Обласне скупштине у Котору јуна 1934. приређен је друштвени излет у Котор, Цетиње и Будву. Мјесни одбор Корчула приредио је са музиком излет у Трпањ, Лумбарду и у Ловиште, а учествовао је на прослави ЈС у Битољу. Мјесни одбор Трпањ приредио је излете до Дрвеника, Дубе и Драче. Мјесни одбор Блато на Корчули приредило је излет у Приградицу, а Мјесни одбор Тиват у Цетиње. Обласни одбор Дубровник приредио је 31. 10. 1934. комеморацију краљу Александру уз учествовање свих друштава града Дубровника. Обласни одбор Дубровник радио је 1934. на национализацији имена са ненародним обликом. Приликом откривања споменика Његошу у Требињу, изасланство Обласног одбора Дубровник положило је венац. Нови огранци ЈС основани су 1934. у Дунавима, Жупањем Селу, Куни, Лумбарди, Пољицима, Пупнату, Смоквици и Херцег Новом. Огранци Чилипи, Камено, Колочеп, Лопуд, Мрцине, Стон и Трстено нису били активни. Делатност одбора у Тивту обухватила је ратну морнарицу и арсеналске раднике. Обласни одбор Дубровник 1934. имао је 10 Мјесних одбора : Дубровник I, Дубровник II, Блато на Корчули, Дуба, Ђеновић, Корчула, Котор, Оребић, Тиват, Трпањ. Повјереништава 13 и то: Бабино Поље, Блато (Мљет), Говеђари, Дрвеник, Куна, Ловишће, Млини, Пољице, Рисан, Требиње, Цавтат, Жрново и Поморска војна академија. Бројно стање чланства било је 31.12.1933. 1.584, а 31.12.1934. било је 1.608. У Дубровнику подмладак Јс деловао је у Мушкој и Женској грађанској школи, Гимназији, Приватној фрањевачкој гимназији и Поморској трговачкој академији.

Бројно стање подмлатка 1933. било је 1.364. (4)

Обласни одбор Јадранске straže из Бечкерека (Зрењанин) организовао је летовање у свом дому у Омишу у јуну, јулу и августу 1934. за 3 групе подмлатка од 177 чланова. Обласни одбор Београд приредио је са 100 чланова Ускршњи излет 1933. у Дубровник и Боку. Обласни одбор Београд Јадранске straže организовао је своје летовалиште у Савини (Мељине) у згради Лучке капетаније. У Савини је 1933. летовало 245 лица и то 179 ученика и 66 одраслих чланова. Зграду је морао да уступи Команди ратне морнарице. Организовао је привремено летовалиште јула и августа 1934. за 171 особу у згради Грађанске школе у Макарској. Управа летовалишта приредила је два излета и то први у Оребић и Корчулу а други у Бишево, Комину и Хвар. Академска секција из Београда летовала је у Супетру, а средњошколска у Макарској. Обласни одбор Београд купио је у јануару 1935. вилу и имање у Бијелој за изградњу свог дома. Предузели су дограђивање виле да би је оспособили за летовања. Гости су долазили из разних крајева Србије. Возили су их бродом до Херцег Новог, даље локалним паробродом до Баошића, а из Баошића пешке до дома. По статистици летовало је у дому у Бијелој 1935. 88 омладинаца и 22 одрасла; 1936. 123 омладинца и 59 одраслих; 1937. 156 омладинаца и 174 одраслих; и 1938. 200 омладинаца и 180 одраслих. Одрасли гости су већим делом били родбина омладине. Из дома су организовали излете по Боки, у Дубровник, преко Ловћена на Цетиње и у Будву. Секција подмлатка Мјесног одбора Јадранске straže из Новог Сада летовала је у Башкој Води код Макарске. Обласни одбор Сарајево примио је 1933. на летовање 54 члана подмлатка а у 1934. 75 чланова подмлатка. Женски подмладак Јадранске straže из Сарајева (ученице сарајевских средњих школа) летовале су 1934. у дому у Будви. Биле су две групе, прва група од 40 ученица летовала је у јулу, а друга од 35 ученица у августу. Будва је одала пошту свом великану Стјепану М. Љубиши. Вође група упознале су омладину са Љубишиним делима и крвавом историјом краја. Ученице су виделе попрсје које је израдио уметник Долинар. (5)

Јадранска straжа у Дубровнику одржала је 23.маја 1937. своју редовну годишњу обласну скупштину, којој су присуствовали чланови управе као и делегати мјесних одбора Котора, Тивта, Баошића, Дубровника 2 (Груж), Корчуле и Блата на Корчули, те Повјереништава Цавтата, Велелуке и Суђурђа. Закључено је да се отвори преноћиште за чланове и подмладак Јадранске straже који из унутрашњости у великом броју силази на море. Закључено је да се омогући штампање књиге „Водић кроз Боку-Которску" од Петра Шеровића особитог познаваоца и

писца историје Боке-Которске, у интересу туризма на Јадрану.(6)

Мјесни одбор Јадранске страже у Дубровнику 2 (Груж) одржао је 13. марта 1938. редовну годишњу скупштину. Скупштину је отворио поморски капетан Никша Гоце, предсједник одбора. Извештај о раду у 1937. поднео је секретар Нико Ђураш, виши поштански контролор. У нову управу изабрани су предсједник поморски капетан Луко Видак, подпредседник Јозо Хелер, секретар Нико Ђураш, благајник Антун Милетић. (7)

Јадранска стража у Дубровнику прославила је 30. октобра 1938. своју славу „Јадрански дан". У Официрском дому одржана је академија, коју је поздравном ријечи отворио председник Душан Башић, након чега је одржано предавање о ослобођењу јадранске обале и о важности мора за напредак и величину државе и народа. Академија се наставила пригодним декламацијама и двема концертним тачкама које је извршио Подмладак Јадранске Страже после чега је следила игранка. Прослави су присуствовали војне и цивилне власти, те национална и културна друштва и многобројно грађанство.(8)

Обласни одбор Јадранске страже у Дубровнику одржао је 1939. „Јадранску вечер" са музичко-забавним делом и плесом у Официрском дому у Дубровнику. Дворана је била украшена у виду ратног брода. Концертни део вечери извели су музичари Ј. Шлаус, Гразио Маручи и Д. Тројановић, пољски композитор Л. М. Роговски, А. Сафанов и Т. Кош. После концерта одржана је ритмичкла игра „Галија" под вођством наставнице М. Црнчевић. (9)

Обласни одбор Јадранске страже из Новог Сада подигао је свој дом у Доброти. Приликом свечаног отварања Дома Јадранске страже у Доброти 23. јула 1939. Дубровачки Обласни одбор ЈС. одржао је главну скупштину у Котору. Скупштину је отворио претсједник Мјесног одбора ЈС. у Котору Марко комодор Дабчевић. (10)

Споразумом Цветковић-Мачек 1939. Дубровник и околина одвојени су од Зетске бановине и припојени новоснованој Бановини Хрватској. На подстицај из Херцеговине и помоћи присталица Народне одбране, чланства Сокола и Јадранске страже, а под руководством Мирка Станковића, одржан је 16. децембра 1939. „јавни договор" у циљу „окупљања српства као народа" и подстицања „националне акције" у циљу „бескомпромисног одржавања свих установа које су битне за чување и одржавање народног јединства". (11)

Напомене :

1.Силвије Алфиревић, „Јадранска стража и наше поморство", „Дубровачки забавник", издање књижаре и штампарије „Јадран", Дубровник 1928, стр.85;

2.„Поход омладинским љетовалиштима Ј.С.", „Јадранска стража", август 1931, Сплит, бр. 8, стр. 217;

3.„Излет Јадранске страже из Јужне Србије", бр.10, „Јадранска стража", Сплит, 1931, стр.279,

4.„Извештај Главног одбора Јадранске страже за IV главну скупштину Љубљана, 6-8.9.1935", стр. 11-12;

5."6.октобар 1931; септембар 1940, бр. 9, стр. 384; „Подмладак Јадранске страже на мору", „Јадранска стража", децембар 1934, бр. 12, стр.520, 523, „Јадранска стража", Сплит; „Извештај главног одбора Јадранске Страже за IV главну скупштину Љубљана, 6-8 IX 1935", Сплит, стр. 7, 8, 59, 60, 67; „Дом у Бијелој", „Јадранска стража", Сплит, август 1939, бр. 8, стр. 343;

6.„Јадранска стража у Дубровнику", „Дубровник", бр. 17, Дубровник, 29 мај 1937, стр.5;

7. „Јадранска стража", Сплит, мај 1938, бр. 5, стр. 209;

8.„Јадранска стража у Дубровнику", „Дубровник", бр. 44, Дубровник, 5 новембра 1938, стр. 4;

9.„Јадранска вечер", „Јадранска стража", Сплит, април 1939, бр. 4, стр. 164;

10. „Јадранска стража", Сплит, септембар 1939, бр.9, стр. 383;

11. „Дубровник у народноослободилачкој борби и социјалистичкој револуцији 1941-1945", Сплит, 1985, стр. 1051;

TABLE OF CONTENTS

Editorial 3

New Book: Serbian Military Postal System in Exile 1916 – 1918 4

Different Printings of the Definitive Stamps of Rep. of Srpska [4] – Zoran. R. Boskovic 5

In 'Filatelistički glasnik' No 11 (when the survey of definitive stamps printing in Republic of Srpska stated) it was stated that since year 2009 obvious changes in regular and additional printing occur. The presence of philatelist reflects in suggestions that each new printing should clearly differ from the previous, regardless whether additional printing was performed in the same or some consequent year.
How this looks in years 2009 and later in 2013 we can track through definitive issues 'Wild animals' and 'Miroslav's Gospel' in this number of magazine.

Serbian POWs and CIs in Central Powers' captivity 1916 – 1918 [3]: POW Camps in Austria – Miodrag Vukovic 10

POW camps in Germany – addendum 18

Stamps and Politics of National Representation [9] - doc. dr Vida Zei 19

WWI POW-mail [11]– Vojislav Begovic 23

The Red Cross was the only link with refugees, with taken to the camp, with the Serbian citizen who were on treatment or schooling abroad. The central place in his correspondence through the Red Cross in Geneva was that the information flowed from occupied Serbia and Thessaloniki as well shipment (money, letters and postcards) sent from the camps in the countries of the Central Powers and the Serb refugees who were in Allied and neutral countries. A large number of letters and postcards never got into the hands of those whom they are addressed. Bulgarians are letters mostly burned.

New Serbia Stamps Septembar 2015 – Februar 2016 35

Quantity of definitive stamps in Serbia Flag, Coat of Arms and Monastery Zica 2006-2014 38

Novi Pazar - Twice Occupation? - prof. dr Milan Radovanovic 39

Theatre and Philately [4] 47

Definitive Isse of FPR Yugoslavia Depicting Economic Actiity – Mladen Vilfan 50

Ordinary military card - prof. dr Milan Radovanovic 62

Annual review of the personalized postage stamps of Serbia 63

Adriatic Guard in tourism development in the coastal region – Sasa Nedeljkovic 65

EDITION D´OR®

XXXI

Fürstentum Serbien
Principality of Serbia

Die Predrag Antic Sammlung
The Predrag Antic Collection

ДРЖАВНА АРХИВА

Господину Министру Финансія!

Наредбом Господина Министра Финансія од данашнѣг № 2250. составивша Комисія из подписаны лица, дала є у државной книгопечатньи у нѣном присутству израдити 1944. ком. марке по 2. паре и 2040. ком. од едне паре вредности; прве су марке на артіи голубичасте боѣ и печатане фарбом угасито-зеленом, а оне друге су на артіи отворене ружичне боѣ печатане су фарбом жутКасто-зеленом.

Пошто є Комисія задатіи ioй посао извршила уништила є материяле неповредѣне а израђене марке предала є Управителству државне книгопечатнѣ на употребленіе. Ашпеплове и форме у дрворезу одузевши ставила іи є под своим печатима и такође іи предала реченом Управителству.

Овом извршеном послу има част Комисія упокорнѣйше известити Господина Министра.

Членови Комисіє:

26. Априла 1866. год.
у Београду

[illegible]
Началник Министр. Управ. [illegible]

Ник. Петровић
Секрет. Мин. Финан.

Адолф Якш
[illegible]